

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výchovný poradce

Vypracovala: Bc. Eva Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá Ph.D.

České Budějovice 2019

Obsah

Prohlášení.....	12
Poděkování.....	13
1 Úvod.....	8
Teoretická část	9
2 Historický vývoj poradenských služeb u nás a ve světě	9
2. 1 Individuální psychologie – Alfred Adler	11
2.2 Adlerovo pojetí osobnosti.....	12
2.3 Životní styl.....	12
2.4 Poradenský proces podle Adlera	13
2. 5 Role a úkol poradce	14
2. 6 Struktura poradenského procesu.....	14
2. 7 Hodnocení adlerovské teorie	15
3 Výchovný poradce – jeho role a funkce	16
3.1 Standardní činnosti výchovného poradce.....	17
3.3 Problematika, se kterou výchovný poradce pracuje.....	19
3.3.1. Práce s problémovými žáky.....	19
3.3.2 Poruchy chování	21
3.3.3 Specifické poruchy učení	23
3.3.4 Náhlé zhoršení prospěchu.....	26
3.3.5 Práce s nadanými žáky	27
3.3.6 Kariérové poradenství	28
4 Předpoklady pro výkon funkce výchovného poradce	30
4. 1 Kvalifikační předpoklady.....	30
4.2 Osobnostní předpoklady výchovného poradce	31
5 Poradenský proces	34
5.1 Struktura poradenského procesu:	36
6 Výchovný poradce a spolupracující organizace	38
6.1 Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)	38
6.2 Středisko výchovné péče (SVP).....	39
6.2.1 Ambulantní oddělení SVP	39
6.2.2 Internátní oddělení.....	39
6.3.3 Stacionární oddělení	40

6.3 Speciálně pedagogická centra (SPC)	40
6.4 Orgán sociálně-právní ochrany dítěte	41
6.5 Policie ČR	42
7 Praktická část	43
7.1 Metodologie výzkumu	43
7.2 Výzkumné otázky.....	43
7.3 Kvalitativní výzkum.....	43
7.4 Metoda výzkumu – polostrukturovaný rozhovor	45
7.5 Charakteristika výzkumného souboru	46
7.5.1 Etické otázky výzkumu.....	47
7.5.2 Výchovná poradkyně ze ZŠ Votice	47
7.5.3 Výchovný poradce ze ZŠ a MŠ Jankov.....	47
7.5.4 Výchovný poradce ze ZŠ Jiráskova 888, Benešov.....	48
7.5.5 Výchovná poradkyně z Gymnázia Benešov	48
7.5.6 Výchovná poradkyně ZŠ a MŠ Benešov, Na Karlově	49
7.5.7 Výchovný poradce ze ZŠ a MŠ Poříčí nad Sázavou	49
7.6 Představení výsledků rozhovorů	50
7.6.1 Motivace k práci výchovného poradce	50
7.6.2 Náplň práce výchovného poradce	52
7.6.3 Nejčastější výchovné problémy, s nimiž se VP setkávají	55
7.6.4 Spolupráce.....	60
7.6.5 Řešení vybraných výchovných problémů	64
8 Shrnutí.....	72
9 Diskuze	76
10 Závěr	79
11 Literatura.....	81
12 Příloha.....	85
12.1 Příloha č. 1 : Záznam o jednání s žákyní/žákem	85
12.2 Příloha č. 2 : Záznam o jednání s žákyní/žákem a zákonným zástupcem.....	89
12.3 Příloha č. 3 :Krizový plán ZŠ Jiráskova 888, Benešov	93
12.4. Příloha č 4: Třídnické hodiny.....	98

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci s názvem „Výchovný poradce“ vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným stanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 26. 4. 2019

.....

Bc. Eva Čermáková

Poděkování

Velké poděkování patří vedoucí mé diplomové práce Mgr. Veronice Plaché Ph.D., která mi poskytla opravdu výborné vedení a cenné rady. Dále bych také ráda poděkovala jednotlivým výchovným poradcům, kteří mi poskytli důležité rozhovory. Jsou jimi Mgr. Hana Halamová, Mgr. Věra Urbanová, výchovná poradkyně ze Základní školy Jiráskova 888, výchovná poradkyně z Gymnázia Benešov, výchovná poradkyně ze Základní školy a Mateřské školy Na Karově, Mgr. Andrea Krcháková.

Anotace

Cílem diplomové práce je zaměřit na zmapování role výchovného poradce na základní škole a víceletém gymnáziu. V teoretické části je vymezeno výchovné poradenství (s ohledem na legislativu, požadavky na vzdělání). Práce se zabývá historií výchovného poradenství, náplní práce výchovného poradce, spoluprací výchovného poradce s poradenskými pracovišti.

Praktická část je realizována kvalitativním výzkumem, kdy jsou vedeny polostrukturované rozhovory s výchovnými poradci na školách základních a víceletých gymnáziích. Práce se soustředí na náplň práce výchovných poradců, výchovné problémy, se kterými se výchovní poradci setkávají a jejich konkrétní řešení.

Klíčová slova

Výchovné poradce, kariérové poradenství, poradenství, výukové problémy, výchovné problémy, spolupráce

Abstract

The aim of the thesis is to present the roles of the pedagogical consultant at primary school and high school. The theoretical part is focused on term the educational consultant (regarding legislation, requirements for education). The thesis is occupied with history of educational consultancy, the content of the work of educational consultant, the cooperation with pedagogical and psychological counseling.

The practical part is implemented by the qualitative research. The research consists of the dialogues with educational consultants from primary school and secondary school. It studies their job duties, the content of their job, the most common topics and educational difficulties and their solving.

Key words

Educational consultant, career counseling, consultancy, learning difficulties, educational difficulties, cooperation,

1 Úvod

V současném světě se ve škole děti setkávají a prožívají různé problémy, se kterými se snaží samy nebo s pomocí někoho vypořádat. Je tedy důležité, aby se děti mohly na někoho obrátit. Na každé škole funguje systém školního poradenství. Patří sem i funkce výchovného poradce. Svoji práci bych chtěla zaměřit na právě na toto téma, jelikož si myslím, že výchovné poradenství je jedním z hlavních nástrojů, jak správným způsobem ovlivnit vývoj a chování dítěte. Výchovní poradci fungují na školách nejen jako poradní orgán pro děti, ale také se na něj můžou obrátit pedagogové, pokud si nejsou jistí svými výchovnými a výukovými postupy. Chtěla bych touto prací zmapovat hlavní úkoly výchovného poradce na základní škole a víceletých gymnáziích.

Ze zkušenosti vím, že práce výchovného poradce je velmi náročná, vyžaduje mnoho let praxe v oboru, empatický přístup, toleranci, pochopení a také schopnost naslouchat ostatním. V teoretické části práce bych se chtěla zaměřit na historii výchovného poradenství, určit osobnostní a kvalifikační předpoklady výchovných poradců, objasnit hlavní náplň práce výchovného poradce, určit zásady v poradenském procesu a také se zaměřit na další poradenská pracoviště, se kterými výchovní poradci spolupracují,

V praktické části jsem si dala za cíl zhodnotit a zmapovat práci výchovných poradců, a jak se liší napříč školami v Benešově a jeho blízkém okolí. Pomocí kvalitativního výzkumu - polostrukturovaného rozhovoru bych chtěla zjistit, čemu se výchovný poradce ve své praxi nejvíce věnuje, s jakými případy se nejčastěji setkává, s kým spolupracuje apod. Chtěla bych se dozvědět, jak výchovní poradci pracují s konkrétními problémy, jaký je postup jejich řešení. Zajímá mě, jestli se problémy podaří pokaždé vyřešit pomocí školských poradenských služeb.

Teoretická část

2 Historický vývoj poradenských služeb u nás a ve světě

V této kapitole bych se chtěla věnovat stručně vzniku poradenských služeb ve světě, v České republice. Zvláště bych chtěla věnovat pozornost osobnosti Alfreda Adlera, jelikož je považován za zakladatele poradenských služeb a jeho psychologická teorie změnila postoj k přístupu poradců ke svým klientům.

Vznik poradenských služeb ve školství souvisí s vyspělostí společnosti, s její ekonomickou úrovní, se skutečným naplňováním povinné školní docházky a s konstituováním a následně i kapacitou odborných disciplín (zejména psychologie, speciální pedagogiky, rovněž přispívá rozvoj medicíny a sociologie) a počty odborníků v nich. Roli hraje také společenské zřízení a klima, rozvoj školského systému (např. vznik speciálních tříd pro mentálně postižené, zvyšování nároků na vzdělání), problémy, na které společnost zaměřuje svou pozornost (Mertin, Krejčová, 2013, s. 54).

Vedlejší důsledky průmyslového rozvoje na přelomu 19. a 20. století se stala ve všech vyspělých státech chudoba mnoha rodin, využívání dětské práce, chudinské čtvrti, nedostatečné vzdělávání, porušování základních lidských práv a svobod. Všechny tyto zmíněné negativní následky průmyslových změn vzbudily ve společnosti touhu po sociální změně. Jako jedna ze součástí revoluce bylo volání po důslednějším naplňování vzdělávacího procesu celé populace. Byl kladen důraz na to, aby lidé nacházeli pracovní uplatnění v dospělosti. K tomu tedy mělo dopomoci poradenství při volbě povolání. Poradenství v tomto období informovalo školní děti, adolescenty i mladé dospělé o morálním vývoji, mezilidských vztazích a o světě práce (Mertin, Krejčová, 2013, s. 55)

Počátky poradenství datujeme do období přelomu 19. a 20. století. V té době se nejednalo o zařízení, jaké známe dnes, šlo o zařízení pro juvenilní delikventy – tedy pro řešení závažných výchovných problémů. Existovaly laboratoře, které zkoumaly obecné zákonitosti vývoje dítěte. Už tehdy docházelo k zařazování dětí do vznikajících speciálních škol př. pro mentálně postižené, vznikaly poradny pro volbu povolání (Mertin, Krejčová a kol. 2013, st. 55).

Vznik poradenské služby ve světě spojujeme s osobností amerického psychologa Lightnera Witmera, který v roce 1896 založil první psychologickou kliniku při univerzitě. Witmer spolupracoval s učiteli, jeho klienti byli mimo jiné žáci základních škol s výchovnými problémy. Výrazným posunem v rámci poradenské psychologie hrálo měření inteligence a dalších schopností. Základy současného systému výchovného poradenství byly položeny před druhou světovou válkou. Jednalo se zejména o poradenství v oblasti profesní orientace (Hadj Moussová, 2002, s. 26).

V České republice se poradenství vyvíjelo podobně jako ve vyspělých státech, v období po první světové válce se kladl důraz na volbu povolání. Druhá světová válka a pozdější komunistický režim způsobily značné deformace v chápání úkolů poradenské služby na školách. Po roce 1948 dokonce poradenství na školách neexistovalo, jelikož nový režim přispěl ke změně společnosti, nápravě společnosti, tudíž měly vymizet i výchovné problémy u dětí. Dosavadní volbu povolání mělo nahradit plánované rozmísťování do škol a do pracovního procesu.

Na konci padesátých let bylo jasné, že je tato představa nereálná a začíná se formovat nový poradenský systém, který je úzce spjatý s možnostmi tehdejší doby. Psychologů pro školské služby bylo minimálně (okolo 10), podobně speciálních pedagogů. Původně poradci pro volbu povolání nyní představovali tzv. výchovné poradce, kteří museli být speciálně vyškolení v dané problematice a na ně pak navazovali psychologové z pedagogicko-psychologické poradny. První pedagogicko-psychologická poradna vznikla v roce 1957 v Bratislavě, 1958 v Brně a 1959 v Košicích (Mertin, Krejčová, 2013, s. 55).

Od roku 1967 začaly přibývat pedagogicko-psychologické poradny i v Praze. Během patnácti let byl u nás vybudován poměrně dobře organizačně fungující systém poradenských služeb. V první linii nastupovali speciálně vyškolení učitelé (původně poradci pro volbu povolání, později výchovní poradci). Na ně pak navazovali psychologové působící v odborných institucích. Po roce 1968 byly názvy těchto institucí sjednoceny pod název pedagogicko-psychologické poradny (PPP). Dochází také k pevnějšímu začlenění poradenství do školského systému s postupným dobudováním sítě krajských a okresních PPP. (Michalík, 2008, online). K dalšímu rozvoji dochází po roce 1989. Ve školách se zavádějí speciální pedagogové nebo psychologové, vznikají instituce jako speciálně pedagogická centra (1993) a střediska

výchovné péče. Historicky nejmladším článkem tohoto systému byl v roce 1994 Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR se sídlem v Praze (Mertin a kol, 2009, s. 22).

System výchovného poradenství byl od samého počátku formován v rámci resortu školství. Proto je v současné době pojem výchovného poradenství nahrazován pravděpodobně výstižnějším termínem „školské poradenské služby“ (Opekarová, 2007, s. 8). Problematiku volby povolání řeší jak školské poradenské pracoviště, tak i informačně poradenská střediska při úřadech práce.

2. 1 Individuální psychologie – Alfred Adler

Alfred Adler je jeden z nejvýraznějších osobností psychologie a jeho teorie a přístup k osobnosti člověka v mnohém ovlivnila poradenské služby. Narodil se ve Vídni v roce 1870, původním vzděláním byl oční lékař. Během své praxe zjistil, že funkční orgán přebírá do určité míry funkci orgánu postiženého a tím se rozvíjí více, než by tomu bylo za normální situace. Toto zjištění ho později přivádí na svoji vlastní psychologickou teorii. Obvykle je Adler považován za žáka Zikmunda Freuda, toto tvrzení není však přesné. Adlera lze považovat spíše za kolegu Freuda. Spjoval je názor, že zdánlivě nevýznamné události mohou zapříčinit pozdější problémy či ovlivnit vývoj. Psychický život vnímají jako dynamický systém. (Hadj Moussová, Valentová 2002, s. 23) Adler s Freudem se načas setkali, ale jejich teorie se odlišovali a každý se vydal svojí vlastní cestou.

Podle Hadj Moussové, Valentové (2002, s. 23) Adler považuje za významnou budoucnost člověka, ne minulost. Adler klade důraz na racionální složku člověka, na poznávací procesy, oproti Freudovi, pro kterého jsou důležitým faktorem determinace základní lidské pudy. Třetím rozdílem je, že Adler nepovažuje jako základní motiv lidského chování sexuální pud, ale potřebu dosáhnout úspěchu. Nazývá svoji teorii individuální psychologie. Je považován za jednoho ze zakladatelů aplikace sociální psychologie v terapii a poradenství pro svůj důraz na důležitost sociálního prostředí osobního sociálního zaměření pro vývoj jedince.

Je jedním z psychologů, kteří se zaměřovali na poradenství, inicioval zakládání psychologických klinik vázaných na školy ve Vídni, později i ve Spojených státech

amerických. Alfred Adler sice umírá již v roce 1937, avšak jeho teorie jsou dodnes používány a rozvíjeny převážně v dětském a rodinném prostředí.

2.2 Adlerovo pojetí osobnosti

Základním východiskem Adlerovy teorie byly jeho zkušenosti s organicky nemocnými pacienty. Zjistil, že řada jeho pacientů s postižením, vynikali ve své profesi z důvodu překonávání nějakého handicapu z dětství. Základem jeho teorie se stává zjištění, že pocit méněcennosti, který zažívá každý člověk, je prvním a má se stát hlavním motivačním zdroje vývoje a tvoří jeden ze základů dynamiky osobnosti.

Tím druhým aspektem je podle Adlera potřeba dosáhnout úspěchu nebo nadřazenosti v určité oblasti jako kompenzaci nedosažitelného cíle, či přímo tam kde méněcennost prožíváme. Člověk je ve své podstatě sebeurčující a utváří svou osobnost podle toho, jak chápe sám sebe a své vlastní zkušenosti. Podle Adlera je důležité, jak ty získané zkušenosti jedinci vnímají, nezáleží na jejich obsahu. Osobnost člověka ovlivňuje biologické předpoklady, bere však v úvahu i sociální prostředí, v němž jedinec vyrůstá (rodinné vztahy, kulturní charakteristiky, společnost obecně). Člověk staví sám sebe z výše zmíněných, hlavním činitelem je však jeho vlastní tvořivost. Tvořivost člověka utváří vlastní životní styl.

2.3 Životní styl

Adler předpokládá čtyři základní životní styly. Klasifikace vyplývá z chování jedince k okolnímu světu jako jednou z dimenzí je sociální cítění a druhou dimenzí je pak stupeň aktivity, kterou člověk využívá při řešení svých problémů. Životní styl jedince je určován jeho životním cílem, sebezpojetím, city vůči ostatním a jeho chápání světa. Z vnějších vlivů je podstatná struktura rodiny a rodinná konstelace, do které se dítě narodí.

Klasifikace životních stylů podle Adlera (1999 s. 45-49)

- Vládnoucí typ – nízké sociální citění, zároveň vysoká aktivita. Tito lidé jsou nebezpeční svou agresivitou a egocentričností. Zaměřují se na ovládnání a plánování života druhých
- Chtivý typ – je podle Adlera nejběžnější životní styl. Lidé, kteří parazitují, jsou závislí na druhých lidech, můžeme ho také označit jako styl konzumní
- Vyhýbající se typ životního stylu je rovněž sociálně neužitečný, jelikož tito lidé zavírají oči před svými problémy. Vyhýbají se situacím, kde by se mohl jejich pocit méněcennosti projevit.
- Sociálně užitečný typ životního stylu je způsob žití jedince, který je vysoce sociálně orientován a zároveň je velice aktivní. Je podle Adlera považován za zcela rozvinutou a harmonickou osobnost.

Životní styl jedince je výsledkem interakce mezi dědičností, prostředím a vrozenou potřebou úspěchu a sociálním zájmem. Utváří se v průběhu třetího a čtvrtého roku člověka. Rané životní zkušenosti sice ovlivňují stanovení životního cíle, ale člověk je také vybaven tvořivou silou, která může pomoci změnit dosavadní životní cíle i životní styl člověka. Taková změna však vyžaduje odbornou pomoc.

Podle Adlera (1999, s. 50) svou osobnost sami vytváříme, jsme schopni se měnit a učit se novým postojům v životě. Je důležité, že změna může nastat a my sami jsme odpovědní za to, čím jsme a co jsme. Sociální citění je znakem zralé osobnosti, oproti krajnímu zaměření na sebe sama, což je vnímáno jako znak patologie. Osobnost člověka je tedy podle Adlera sebeurčující sociální jedinec, směřující směrem dopředu a motivovaný ke zlepšení sebe sama i společnosti.

2.4 Poradenský proces podle Adlera

Cílem poradenského procesu v adlerovském pojetí je pomoc a podpora klienta k samostatnému působení v důležitých životních oblastech, tedy ve vztahu k práci, společenským požadavkům a v rámci mezilidských, partnerských vztahů. Tyto životní cíle jsou určovány tendencí k sebeuplatnění, začlenění a tendencí působit bezproblémově v sociálních vztazích. Poradce provádí svou terapii skrze hledání nevhodně nastaveného životního stylu a cílů, často zakotvených z období dětství. Terapie analyzuje zjištěné skutečnosti, vede klienta ke změně životního stylu, podporuje

ho a umožňuje mu plně rozvinout svou individualitu a dosáhnout životní rovnováhy a harmonie. Základem poradenského vztahu je otevřený, povzbuzující a partnerský postoj, ve kterém jsou oba zúčastněné subjekty aktivními účastníky procesu a poradce pojímá klienta jako hodnotného, rozumného člověka, který je schopen řešit vlastní problémy. Poradcův přístup můžeme nazvat spíše reedukačním než typicky terapeutickým. Psychodynamická individuální psychologie klade důraz na budoucnost, racionalitu člověka a jeho potřebu dosažení životní seberealizace a úspěchu.

2. 5 Role a úkol poradce

Poradce v adlerovském pojetí hledá většinu problémů v klientově nedokonalém životním stylu a v jeho životních cílech, které byly stanoveny v raném dětství. Hledá důvody klientova chování, čeho chce člověk svým chováním dosáhnout. Životní cíle člověka se určují již okolo třetího a čtvrtého roku dítě, tudíž zpravidla zůstávají nevědomými. Jedinec má problém pochopit důvody jeho chování, čeho chce vlastně dosáhnout. Hlavním z úkolů poradenské práce je identifikace nevědomého cíle. Poradce je spíše partnerem klienta, klient se snaží s pomocí poradce rozpoznat a rozklíčovat chyby ve stanoveném životním cíli a problémy spojené s jeho životním stylem a měl by být schopen se aktivně zapojit v jejich přepracování. (Hadj Moussová, Valentová, 2002, s. 30)

2. 6 Struktura poradenského procesu

Prvním krokem je navázání otevřeného a spolehlivého vztahu mezi klientem a poradcem. Klient sděluje poradci své problémy, poradce sděluje svému klientovi skutečnost, že je schopen zvládnout své potíže, pozitivně ho motivuje a vytváří se mezi nimi citový vztah.

Ve druhé fázi poradenského procesu jde o pomoc klientovi porozumět struktuře a dynamice vlastního životního stylu. Poradce by měl vést svého klienta tak, aby dokázal rozpoznat vzorce svého chování a analyzovat jejich dynamiku.

Třetí krok je klíčovým, jelikož by klient měl dosáhnout vzhledu do příčin a důsledků svého chování a pochopit jeho funkčnost i nefunkčnost. Vlastní poznání klienta je podle adleriánců jedinou cestou ke skutečné změně. Výsledkem poradenské pomoci je rekonstrukce životního stylu, která by měla být založena na vlastním

racionálním poznání. Posledním krokem je pomoc klientovi zvážit alternativy a dosáhnout změny. Fáze reorientace pomáhá klientovi rozvinout nové poznání osobní logiky tak, aby toto poznání pomohlo rozpoznat skutečné nároky života a vypořádat se s nimi. Poradce povzbuzuje klienta, aby se pokoušel o nové způsoby chování, které budou uspokojivější a poskytuje mu podporu při zvládnání rizik, které změny doprovázejí.

Podle Hadj Moussové, Valentové (2002, s. 33) je základem poradenského vztahu mezi poradcem a klientem v adlerovském přístupu otevřený, povzbuzující a partnerský postoj. Na celém procesu se podílí ve stejné míře klient jako poradce. Poradce vychází z předpokladu, že klient je hodnotný, rozumný člověk, který je schopen řešit svoje problémy. Přestože je vztah pozitivně citově laděný, jeho základem je racionální poznávací aktivita klienta. Přístup poradce je spíše přístupem reedukačním než terapeutickým.

2. 7 Hodnocení adlerovské teorie

Adler a jeho následovníci se vyznačují optimistickým pohledem na společnost a jedince. Prosociální kvality a vlastnosti jsou pro ně nejdůležitějšími a základními hodnotami v osobním vývoji jedince i celé společnosti. Můžeme tedy říci, že vše hodnotí z hlediska toho, zda to přispívá či nepřispívá rozvoji člověka jako příslušníka lidské společnosti.

Podle kritiků Adlerovy teorie poradce hodnotí chování klienta z hlediska správnosti a nesprávnosti v kontextu společenském. Svým hodnocením dává klientovi najevo, že na sebe bere i odpovědnost za toho hodnocení. Podle kritiků se snaží svým hodnocením příliš zasahovat do klientova života, když ho vede k rozvoji své užitečné vlastnosti a postupně se zbavoval těch méně užitečných. Klade se velký důraz na aktivní podíl klienta na poradenském procesu, kde by měl poradce fungovat jako pomocník k vlastnímu rozvoji klienta a ne ho rigidně vést ke změnám určeným zvenčí. Sociální zájem a cítění podle Adlera není chápáno jako sentimentální, prosociálnost hodnot je posuzována z filosofického a humanistického hlediska. Jde o spojení praktického zájmu o člověka s určitým filosofickým nadhledem.

Adler byl mezi prvními v psychologické teorii, který vzal v úvahu jako hlavní faktor vývoje osobnosti sociální kontext. Jako první kladl důraz na reedukační postupy a chápal poradenství jako výchovu a vývoj jedince. Tím změnil přístup k poradenské psychologii, překročil rámec patologie a medicinský pojmávaného vztahu klient – psychoterapeut.

3 Výchovní poradce – jeho role a funkce

Poradenství je záměrná, cílevědomá činnost, která spočívá v odborné pomoci mládeži v osobních i sociálních problémech. Poradenská pomoc by měla pomoci jedinci při řešení aktuálního problému a efektivnějšímu využití vlastních možností (Hadj, Moussová, 2002, s. 77).

Výchovní poradenství je v terminologii dlouhodobě zakotveno na základě koncepčních návrhů M. Klímové zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století. Prosazovala takové pojetí poradenství, v němž byl zdůrazněn pedagogický aspekt. „Výchovní poradenství má sloužit výchově, tvoří pomoc při řešení výukových a výchovných problémů dětí předškolních zařízení i žáků základních a středních škol, škol pro mládež vyžadujících zvláštní péči a školských zařízení“ (Klímová, 1987, s. 29). V současné době je však výchovní poradenství spojeno s činností výchovných poradců přímo na školách.

Výchovní poradce tvoří základní článek poradenských služeb ve škole a jedná se také o ústřední téma této práce, proto se si vymezíme i jeho definici. Obecně můžeme říci, že tuto funkci obvykle zastává jeden z učitelů školy, který absolvoval speciální postgraduální studium (Vališová et al., 2007, s. 112).

Výchovní poradce je poskytovatelem poradenských služeb na základních i středních školách. Výchovní poradce je však zejména stále učitelem. Aby mohl obhajovat různé systémové změny, jež efektivní řešení problémů vyžaduje, musí to být učitel, který má respekt jak u kolegů, tak u žáků a rodičů. Úloha výchovního poradce je poměrně náročná a nese s sebou velkou zodpovědnost.

Výchovným poradcem může být jmenován kterýkoli učitel školy. Předpokladem a kvalifikací pro výkon funkce výchovného poradce je studium dané vyhláškou č. 317/ 2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků (§ 8 vyhlášky). Vyhláška přesně stanovuje obsah studia. Studium se uskutečňuje na vysokých školách v rámci celoživotního vzdělávání v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin.

Výchovné poradenství, nebo přesněji poskytování poradenských služeb, je nezanedbatelnou součástí výchovy a vzdělávání dětí ve školách. Výchovný poradce (ale i školní metodik prevence, speciální pedagog a další specialisté) je dnes vnímán jako odborník, který pomůže zvládat vzdělávací obtíže, poskytne péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, podpoří spolupráci s prostředím, ze kterého děti pocházejí, zvládne řešení šikany a jiných nežádoucích jevů ve škole. Je zde nejen pro děti a jejich rodiče, ale i pro školu a učitele, kterým metodicky pomáhá a radí, jak zvládnout více či méně standardní situace ve škole. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 19)

3.1 Standardní činnosti výchovného poradce

Při hledání těžiště práce výchovného poradce budeme vycházet z oficiálních podkladů, tzn. ze zákona. Konkrétně z vyhlášky č. 72/2005, která zrušila do té doby mnoho let platnou vyhlášku č. 130/1980 Sb., o výchovném poradenství a zásadním způsobem změnila stávající školské poradenské služby několika zásadními kroky. Za prvé vymezila konkrétní kompetence školských poradenských zařízení (PPP, SPC). Za druhé ustanovila a vymezila činnosti nových školních poradců (školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog) a za třetí vymezila nové kompetence výchovného poradce.

K činnostem výchovného poradce patří: poradenské činnosti, tj. kariérové poradenství, poradenstvím žákům s výukovými obtížemi, poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poradenství zákonným zástupcům těchto žáků, poradenství žákům z jiných kultur a cizojazyčného prostředí. Metodické činnosti, které obnášejí zprostředkovávání dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy, předávání veškerých důležitých informací týkajících se nových metodických postupů pedagogické diagnostiky a intervence. Do této oblasti spadá také veškerá evidence práce se žáky a shromažďování odborných zpráv z vyšetření žáků a další související dokumentace (Knotová, 2014, s. 30).

Výchovný poradce dále provádí vlastní diagnostickou činnost u žáků, kteří ji vyžadují z výchovných, vzdělávacích, profesně orientačních, sociálních a jiných důvodů (Pospíšilová, Tyšer, 2003, s. 8).

Další složkou poradenských služeb poskytovaných výchovným poradcem je poskytování kariérového poradenství žákům-cizincům s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby (Čáp et al., 2009, s. 4).

Poradenské činnosti:

- kariérové poradenství a pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků,
- vyhledávání žáků vyžadujících zvláštní pozornost a péči při vzdělávání (zejména žáků se speciálními vzdělávacími potřebami), zajišťování a zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb žáků, příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením, další péče o tyto žáky, koordinace poskytování poradenských služeb školou a školskými poradenskými zařízeními.

Metodické a informační činnosti:

- zprostředkování nových metod pedagogické diagnostiky a intervence,
- metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy, např. v otázkách integrace žáků se zdravotním postižením, péče o žáky nadané, tvorby a plnění individuálních vzdělávacích plánů, kariérového poradenství aj.,
- poskytování informací žákům a jejich zákonným zástupcům o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření a možnostech,
- shromažďování odborných zpráv a informací o žácích, kteří jsou v péči poradenského zařízení, a jejich vedení v souladu s právními předpisy o ochraně osobních údajů,
- vedení písemných záznamů umožňujících doložit obsah a rozsah vlastní činnosti vykonávané ve funkci výchovného poradce.

3.3 Problematika, se kterou výchovný poradce pracuje

3.3.1. Práce s problémovými žáky

Výchovný poradce se ve své školní praxi často setkává s různými typy problémů svých žáků. Proto řešení potíží představuje značnou část působení výchovného poradce ve škole. Pojem „problémový žák“ je velmi obsáhlý. Označení jedince jako problémového je podle Vágnerové (2000, s. 34) dáno nejen jeho projevy, které se liší od všeobecně přijímané normy a bývají v rozporu s běžnými požadavky nebo očekáváními, ale závisí i na interpretaci těchto projevů ze strany pedagoga.

Označení žáka za problémového je zároveň znamení potřeby odborné pomoci. Velmi důležitá je diagnostika potíží i znalost možností nápravy. V případě, že diagnostické i intervenční metody jsou mimo kompetence výchovného poradce, má poradce řadu možností, kam se obrátit o pomoc, kam případně zákonným zástupcům podat doporučení na specializované pracoviště. Existuje tolik různorodých problémů, že je třeba rozebrat je jednotlivě.

a) Školní neúspěšnost

Žáci jsou ve škole hodnoceni podle výkonů, kterých průběžně dosahují. Předpoklady dosažení požadovaného úspěchu nejsou u všech dětí stejné. Některé děti nemají dostatečnou úroveň rozumových schopností, která se při odborných vyšetření projeví snížením inteligence do pásma podprůměru (IQ 71-85) nebo na rozhraní průměru a podprůměru (IQ 86-90). Toto snížení inteligence může souviset s organickým poškozením mozku (např. při porodu), nebo se spojí nižší nadání s výchovnou nepodnětností nebo také zanedbáváním ze strany rodiny.

Dalšími faktory, které mohou významně ovlivnit školní úspěšnost, jsou motivace, sebevědomí a kvalita pozornosti. Nároky kladené na dítě ve škole usnadňují i pracovní návyky, které si má dítě přinést z rodiny a pedagog by je měl dále rozvíjet. Znevýhodněné jsou děti z nepodnětného prostředí a nižších sociálních vrstev. U žáků

na druhém stupni ZŠ a na středních školách může na úspěšnost negativně působit i neschopnost učit se a zorganizovat si školní přípravu, protože vzhledem k relativní snadnosti učiva na předcházejícím stupni, je k těmto dovednostem nikdo nevedl.

Pro výchovného poradce je velmi důležitá diagnostika původu školní neúspěšnosti. Je proto nutné, aby se žák podrobil speciálnímu vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde kromě stanovení příčin i doporučí přístup k žákovi. Velmi důležitá je spolupráce s rodinou žáka. Někteří rodiče mají na své děti zvýšené požadavky, které děti nemohou splnit. Pak může docházet k přetěžování dětí v domácí přípravě. Úlohou výchovného poradce je působit na rodiče tak, aby jejich nároky byly v souladu s možnostmi jejich dětí. Ve druhém směru se výchovný poradce setkává s rodiči, kteří jsou k výsledkům svých dětí lhostejní a se školou moc nespolupracují. Možnosti pomoci dítěti potom zůstávají pouze v rukách pedagogů a ti si musí uvědomit, že jsou dosti omezení.

Velkou roli pro úspěšnost žáka hraje správná motivace, pochvala za dílčí pokroky, ocenění snahy, které pomohou dítěti zvýšit sebevědomí a snížit možnou nechuť až odpor ke škole. Na druhém stupni ZŠ a na středních školách pracují pedagogové s dospívajícími, kteří v tomto období mění svůj vztah ke škole. Často se stává, že školní úspěšnost pro ně přestává být důležitá. Mnozí ztrácí motivaci k dosažení lepších výsledků, neobávají se špatných známek ani špatného hodnocení chování. Práce učitelů s dospívajícími má své specifické nároky. K práci a učení je nelze přinutit násilím, stěžejní úkol je nalezení vhodné motivace.

b) Problémy chování

Problémy spojené s hyperaktivitou

Hyperaktivita je posuzována jako odchylka od oblasti aktivační úrovně. Hodnota aktivační úrovně je vrozená a výchovným působením ji nelze příliš ovlivnit. U školních dětí se očekává, že budou schopny svoji aktivitu ovládat a své chování podřídít určitým normám. Proto bývá hyperaktivita dětí školního věku považována za poruchu chování. Při školním vyučování působí hyperaktivita velmi rušivým dojmem a vyvolává napětí ve všech lidech, kteří jsou s hyperaktivním jedincem po delší dobu v kontaktu. Hyperaktivní děti jsou svým okolím hůře přijímány, lidé je odmítají, bývají častěji kritizovány a jsou považovány za méně schopné, což se často odráží v jejich negativním

sebehodnocení. Potíže mají i mezi vrstevníky. Při práci s hyperaktivním dítětem je nutné si uvědomit, že dítě nevyrušuje schválně, ale že svou aktivitu nedokáže vůlí ovládat. Vhodný přístup k hyperaktivnímu dítěti je určitá míra tolerance i akceptace, pomůže i zapojení dítěte do aktivit, které pomohou uvolnit vnitřní napětí, velmi důležitá je emoční podpora a užší spolupráce s dítětem a rodiči.

3.3.2 Poruchy chování

Poruchy chování charakterizuje Vágnerová (2000) jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen nebo ochoten respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, eventuálně úrovni rozumových schopností. Jde o chování, které v různé míře, opakovaně a dlouhodobě narušuje sociální, respektive právní normy.

Příčinou poruch chování může být genetická dispozice, porucha centrální nervové soustavy v prenatálním věku, ale také negativní vlivy sociálního prostředí. Zejména rodina a rodinné prostředí ovlivňuje dítě od raného věku, později se může přidat vliv nevhodné party. V raném školním věku je poruchové chování většinou způsobeno nezralostí nebo výchovnou zanedbaností. O poruchy chování se jedná až ve středním školním věku, kdy už by mělo být dítě ve škole dobře adaptované a chovat se očekávaným způsobem. V době dospívání se dítě začíná osamostatňovat od rodiny, ztotožňuje se s vrstevníky a touží se ve skupině prosadit i za cenu porušování pravidel. V partách pak dospívající můžou chodit za školu, krást, chovat se agresivně, vulgárně se vyjadřovat, dopouštět se vandalismu a užívat drogy. Práce s dětmi s poruchami chování je ve škole mimořádně náročná. Problémoví žáci působí ve školní třídě velmi rušivě, učitelé mají obavy, aby se nestali vzorem a inspirací pro ostatní žáky.

Výchovné působení většinou naráží u dítěte na odmítání viny, dítě se nebojí trestu a opakuje své chování. Řešením nespočívá v tom zbavit se dítěte přeřazením do jiné školy, či snažit se vyřešit problém interně ve škole, byť s plnou podporou rodičů. Je zcela na místě dítě předat do péče specializovaných zařízení.

Agresivita

Agresivita je závažnější forma poruchy chování. Projevuje se násilným porušováním a omezováním práv ostatních. Agresivní jedinec řeší násilím určitou potřebu, mnohdy mu působí potěšení i vlastní akt agrese, pocit vlastní síly a možnosti ovládnutí jiných. Předpoklady k agresivnímu chování lze posilovat a to již v rodině prostou nápodobou agresivního chování rodičů nebo tím, že agrese přináší dítěti užitek a není za to potrestáno. Přispívá tomu i postoj společnosti k násilí, který má na formování jedince vliv. Medializace násilí skutečného i fiktivního se stává běžným jevem a mladí lidé začínají považovat násilí za běžný projev chování. Prostor ve výchovném působení proti agresi je zejména v posilování kladných hodnot a platných norem ve společnosti i ve škole, kladení důrazu na dodržování lidských práv. Dětem musí být jednoznačně sděleno, které chování je nepřípustné a jak bude potrestáno. Posilováním vůle a vhodné motivací poroste i schopnost sebeovládání. Velkou roli při omezování agrese jedince hraje úzká spolupráce s rodinou.

Šikana

V dnešní době se s pojmem šikana setkáváme velmi často. I zájem médií a publikování různých případů přispěl k tomu, že se o tuto problematiku zajímají více školy, pedagogové, ale i rodiče. Nejenom pro žáky, ale i pro učitele a rodiče je šikánování závažným problémem. Rodiče mají obavy, že své děti nedokáží před šikanou ochránit, že nepoznají, že je jejich dítěti ubližováno. „Základním předpokladem prevence a řešení (nápravy) nekázně je odhalení její existence, respektive zjištění jejích forem, intenzity a závažnosti. To nemusí být až taková samozřejmost, jak by se na první pohled mohlo zdát.“ (Bendl, 2011. s. 44).

Učitelé mají strach, že nedokáží rozpoznat první stádia šikany, kdy hranice mezi začínající šikanou a různým škádlením je opravdu velmi nízká. Šikanu můžeme definovat jako: „Úmyslné a opakované fyzické a psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou).“ (Vágnerová, 2009, s. 11).

Se šikanou se můžeme setkat již ve středním školním věku, kdy se třída formuje ve strukturovanou skupinu, vytváří si svá pravidla a hierarchii. Silnější jedinci si vydobývají vyšší postavení, které si potvrzují na slabších a odlišných členech skupiny.

Pro pedagogy je důležitá znalost charakteristiky osobnosti šikanujícího agresora i oběti šikany.

Šikanující agresor bývá fyzicky zdatný a silný, bývá neukázněný, rád se předvádí, má potřebu dokazovat převahu nad ostatními, bývá často středem pozornosti. Ve škole bývá spíše podprůměrný. Agresivní sklony lze u něj vysledovat již od raného věku. Má málo rozvinuté svědomí, svojí oběti pohrdá a vnímá ji jako méněcennou.

Oběť šikany má ve skupině nízké postavení, bývá to neoblíbený a neatraktivní jedinec, bezbranný a s nízkým sebevědomím. Je zpravidla slabý a neobratný, tichý až plachý, zvyklý se podřizovat. Skupina ho považuje za nesympatického a divného, odlišujícího se od většiny. Šikanující chování se může projevit jako skrytá šikana, která znamená odstrčení oběti ze skupiny vrstevníků. Nápadnější jsou zjevné projevy šikany, jako jsou fyzické násilí, násilí páchané na oběti, ponižování různými způsoby, vydírání, ničení osobních věcí oběti.

Šikana se netýká pouze agresora a oběti, ale týká se celé skupiny. Kdyby zbývající členové skupiny odmítli chování agresora k oběti, nemohlo by k šikaně docházet. Značným problémem je společenská tolerance šikany. Rozvoj šikany také podporuje pocit beztrestnosti, který získá agresor brzy z vlastní zkušenosti, kdy se dospělým problémem tohoto typu řešit příliš nechce, nebo nevědí jak šikanu řešit.

Pro pedagogické pracovníky z toho vyplývá nutnost pečlivě pozorovat jakékoliv nápadné projevy chování ve školních třídách a svým výchovným působením spíše tlumit agresivnější jedince a povzbuzovat slabší a introvertní. Každý projev šikany je potřeba vyřešit, aby bylo zřetelné, že není možné vyjít bez trestu. Ve školní skupině je třeba jak při vyučování, tak i při mimoškolních akcích budovat pocit sounáležitosti, vzájemné spolupráce, důvěry, přátelství, kde mají všichni členové své místo. Agresor si musí být vědom, že bude za šikanu potrestán, případná oběť musí najít oporu a důvěru k autoritě.

3.3.3 Specifické poruchy učení

Michalová (2001) uvádí, že „specifické poruchy učení je, skupina obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto

potíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy.“ Nezávisle na inteligenci bývají děti se specifickými poruchami učení ve škole málo úspěšné, jejich intenzita práce se mění a jejich nedostatky jsou často dávány za vinu nedostatkem píle nebo rozumových schopností.

Nejčastěji se můžeme setkat s těmito poruchami:

Dyslexie znamená specifickou neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami. Projevuje se ve snížené rychlosti čtení, ve správnosti čtení – zaměňování písmen, vynechávání písmen i slabik, přidávání písmen, domýšlení si koncovek slov, neporozumění textu a čtením s předšeptáváním.

Dysgrafie je specifickou poruchou psaní, která postihuje úpravu písemného projevu i osvojování jednotlivých písmen. Základními znaky dysgrafie jsou nečitelné písmo, nepravidelná velikost, sklon a tvar písmen, nedopisování slov, vynechávání slov, atypický úchop tužky a výrazně pomalé tempo psaní.

Dysortografie představuje poruchu osvojení si pravopisných pravidel jazyka při běžných výukových metodách. Projevuje se záměnami zvukově podobných hlásek (b-d, s-z, h-ch), záměnami tvarově podobných písmen, chybami v měkčení, přehazováním písmen a slabik ve slově, přidáváním písmen a nedodržováním hranic slov a délek slabik.

Dyskalkulie postihuje operace s čísly, matematické představy, prostorové představy při práci s čísly i při geometrii. Žák má problémy s přiřazováním číselných symbolů k počtu, má problémy číst i psát vícemístná čísla, zaměňuje matematické operace a nezvládá ani jednoduché paměťové výpočty.

Pro žáky se specifickými poruchami učení je důležitá včasná diagnostika jejich potíží. Dítě s přetrvávajícími výukovými problémy je nutné doporučit k odbornému vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Tam stanoví přesnou diagnózu poruchy učení a vyloučí ostatní faktory, které mohou způsobovat zhoršení prospěchu.

Odborné vyšetření určí nejen druh ale i stupeň poruch a doporučí, jak s žákem pracovat. Pro nižší stupeň poruchy zpravidla stačí zohlednění v individuálním přístupu v běžné třídě a poskytnutí reedukace vyškoleným učitelem, speciálním pedagogem ve pedagogicko-psychologické poradně. Na základní škole bývá zaváděna pedagogická

intervence, která slouží žákům s SPU. Pracuje s nimi speciální pedagog a pomáhá se zmírněním obtíží v učení.

Žáka s těžší formou poruchy lze na základě vyšetření přeložit do specializované třídy pro děti s poruchami učení, případně do specializované školy pro děti se specifickými poruchami učení. Velmi závažné stupně poruch mohou být řešeny v dětských psychiatrických léčebnách. Většina žáků se specifickými poruchami učení zůstává zařazena v běžné školní třídě. Jejich poruchy musí být zohledněny v těch vyučovacích předmětech, kde se mohou promítat. Veškeré podrobné informace jsou obsaženy ve Směrnici MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení č.j.: 13 710/2001-24. Integrovaní žáci jsou vzděláváni podle individuálního vzdělávacího programu, který obvykle vypracovává třídní učitel ve spolupráci s výchovným poradcem, učiteli jednotlivých předmětů a rodiči žáka.

Problémy s přechodem na jiný stupeň školy

Pro některé žáky je velmi obtížné zvládnout změnu v podobě přechodu na jiný stupeň školy (na druhý stupeň, či víceleté gymnázium). Zvýšená náročnost učiva i větší počet vyučujících, mohou představovat v prvních týdnech pro žáky problém. Většinou se s novými podmínkami vyrovnají, ale u řady žáků mohou způsobit zhoršení prospěchu a následně i chování. Je nezbytně nutné, aby vyučující byli k žákům ohleduplní a aby své požadavky zvyšovali pozvolna a brali na vědomí, že u dětí dochází ke změnám, které vyžadují chvíli času na zpracování. Nutná je spolupráce s rodiči, kteří zpravidla chápou náročnost přechodu, uvědomují si potíže svých dětí a mnohdy je i očekávají. Pro děti v této situaci má velký význam důvěra v sebe sama, kterou je nutné často povzbuzovat rodiči i pedagogy.

3.3.4 Náhlé zhoršení prospěchu

Úlohou výchovného poradce je také sledovat dlouhodobě žáky a vnímat jakékoli náhlé změny jejich prospěchu, které mohou signalizovat hlubší problém. Zhoršení prospěchu může mít řadu příčin. Nejsnáze vysvětlitelná příčina je, pokud dítě trpí nějakou závažnou chorobou – může jít o vznik alergie, projevy neuróz, epilepsie. Problémy tohoto typu ve většině případů řeší rodiče žáka s odborným lékařem. Pedagog by měl v tomto případě snížit nároky a zátěž a snažit se být více tolerantní.

Na zhoršení prospěchu může mít vliv i negativní situace v rodině daná nepříznivým stavem před rozvodem rodičů nebo přímo rozpadem rodiny, úmrtí v rodině. V této nelehké situaci, by učitel měl být psychickou oporou pro žáka, nevyžadovat po žákovi úkoly a snažit se ho podpořit, pomoci mu s učením, s přípravou do školy, měl by být tolerantní a empatický při této těžké životní situaci.

Učitel je ve velmi těžké situaci, pokud má podezření na týrání dítěte. Ať už se jedná o znaky fyzického týrání a bití nebo méně jisté psychické týrání, vždy se pedagog ocitá v nejistotě, co by bylo nejlepším řešením, jak by se měl zachovat. Pedagog může mít obavy z negativní reakce rodičů, kteří svůj podíl na týrání dítěte zpravidla popírají, což se ještě stupňuje při podezření na sexuální zneužívání. Pomoc v těchto případech může poskytnout pediatr, OSPOD nebo policie. Pokud chce pedagog zůstat v anonymitě, může se obrátit na Linku důvěry a to doporučit i samotné oběti týrání. Pedagog by měl v tomto případě zasáhnout co nejdříve, měl by umožnit včasný zásah od odborníků a co nejrychlejší pomoc dítěti.

3.3.5 Práce s nadanými žáky

Ve školní praxi se učitelé setkávají i s dětmi nadanými. Práce s nadanými dětmi má své zvláštnosti, protože samo nadání či talent ještě nic neznamená, ale je třeba osobnost dítěte rozvíjet. Nejčastěji, jak uvádí Daniel (2000), se můžeme setkat s dítětem všestranně nadaným. Projevuje se velkou aktivitou a iniciativou, má velkou ctižádost, cílevědomost, pílí a má dobré studijní výsledky. Vyžaduje stále nové podněty a informace, učí se rychleji než ostatní. V období dospívání se všestranné nadání může specifikovat a rozvíjet se v jednotlivých oblastech.

Vyhraněným typem nadání je nadání k vědecké nebo duševní práci. U některých může být charakterizováno vynikající pamětí spojenou se schopností rychle vnímat. Jedinci nadaní operativním způsobem myšlení nespolehnají na svou paměť, ale dokáží dříve naučené poznatky využívat a srovnávat.

Děti s nadáním uměleckého typu získávají nápady hlavně prostřednictvím smyslů. Dítě s výtvarným nadáním často a rádo samostatně tvoří, kreslí, vyrábí, má bohatou fantazii. Je vhodné mu poskytnout různé výtvarné potřeby ale i prostor a čas na výtvarnou činnost.

Dítě s hudebním nadáním se většinou projeví už v útlém věku. Dobře rozlišuje odstíny mezi tóny, dokáže zahrát nebo zazpívat melodii, má cit pro rytmus, má hudební sluch. Je vhodné nechat dítě hrát na hudební nástroj pod odborným vedením, či dítě přihlásit do pěveckého sboru.

Dítě literárně nadané má velkou představivost, fantazii, má bohatou slovní zásobu, lehce ovládá český jazyk, rádo čte, pamatuje si zajímavé slovní obraty a rádo vypravuje o svých zážitcích, různé příběhy, píše svoji vlastní tvorbu. Takovému dítěti je nezbytné umožnit navštěvovat knihovnu, divadlo a nechat ho literárně tvořit - příspěvky do školních časopisů. Velkou představivost, dobrý hlasový fond, pohybové nadání a schopnost překonávat trému – to jsou znaky dítěte s dramatickým nadáním. Je důležité takovýto živelný talent podchytit odborným vedením.

Třetím typem nadání je nadání rukodělné. Zpočátku se projevuje jako všestranná zručnost při pracích všeho druhu, později se může projevit specifická zručnost zaměřená na konkrétní uměleckou činnost. Výborné je opět odborné vedení v různých kroužcích.

Při běžném školním vyučování je třeba dát nadaným dětem prostor k jejich rozvoji. V rámci individuálního přístupu je možné zejména s dětmi všestranně a duševně nadanými pracovat nad rámec vymezený osnovami, popřípadě zapojit je v rámci výuky jako pomocníky pedagoga, mohou pomáhat ostatním dětem. Pedagog si může připravit různé materiály navíc, zadávat dítěti referáty, těžší úlohy. Ve všech případech je na pedagogických pracovnících, aby včas rozeznali talentované děti a ve spolupráci s rodiči doporučili další rozvoj jejich nadání.

3.3.6 Kariérové poradenství

Bělohávek (1994) uvádí, že kariéra je dnes chápána jako: „dráha životem, a to hlavně profesionálním, na níž člověk získává nové zkušenosti a realizuje svůj osobní potenciál (Bělohávek, 1994, s. 11)

Celou podkapitulu věnuji jedné z hlavních činností výchovných poradců – kariérovému (profesnímu) poradenství. To má v dnešním světě velkou důležitost. Jelikož dnešní svět práce je neustále ve spěchu, je plný změn a měnících se požadavků, je jisté, že není snadné se v něm orientovat. O tom, co a jak změnit ve vzdělávání dnešních mladých lidí, aby byli připraveni na tuto situaci, se vedou rozsáhlé diskuse. S tím se mění i pohled na roli a obsah kariérového poradenství vzhledem k celoživotní uplatnitelnosti na trhu práce. Aby se tedy z tohoto důvodu mohly vytvořit podmínky pro realizaci cílů kariérového poradenství, je nutné mj. vzdělávat v této problematice vedle učitelů především výchovné poradce. Ti totiž představují klíčový zdroj pro poskytování a rozvoj kvalitních poradenských služeb k volbě povolání na školách.

Hlavní úkol výchovného poradce v této oblasti spočívá především v koordinaci a zabezpečování takových aktivit (výchovných, vzdělávacích, informačně-poradenských), které směřují k podpoře profesní orientace žáků a volby jejich vzdělávací a profesní dráhy. Cílem jeho působení a také působení ostatních učitelů je rozvíjet u žáků žádoucí vlastnosti, schopnosti, dovednosti a postoje. Jako první si musíme vymezit pojem volba povolání či profesionální orientace. Podle Pugnerové se jedná o „dynamický proces, ve kterém člověk zvažuje na základě různých kritérií další postup ve své profesionální kariéře a na jehož konci dospívá k nějakému rozhodnutí.“

Aby byl proces školní přípravy pro volbu povolání efektivní, měl by splňovat určité základní funkce:

- motivační funkce – slouží k tomu, aby žáci přemýšleli o vlastních životních hodnotách a cílech, o cestách, jak tyto hodnoty a cíle naplnit; aby si uvědomili, že každý člověk má předpoklady a schopnosti uplatnit se alespoň v některém povolání, ale má také své meze (ty by se měl snažit objevit a jednat podle toho); dále by si měli ujasnit, že rozhodnutí o volbě povolání na konci základní školy může zásadním způsobem ovlivnit jejich budoucí život, proto by k němu měli přistupovat s maximální odpovědností a posléze umět za své rozhodnutí přijmout určité důsledky;
- sebepoznávací funkce – je zaměřena na postupné objevování schopností, zájmů, povahových vlastností, zjišťování silných a slabých stránek osobnosti
- informačně-orientační – žáci by se měli naučit pracovat s informacemi, aby se dokázali zorientovat v tom, kde mohou potřebné informace, např. o oborech, o konkrétních zaměstnáních získat, kdo jim může poskytnout odbornou radu či jak a kde se provádějí psychologická vyšetření za účelem posouzení vhodnosti studia či povolání.

4 Předpoklady pro výkon funkce výchovného poradce

Pedagogický pracovník na pozici výchovného poradce nese velkou zodpovědnost a jeho práce je poměrně náročná. Tato pozice vyžaduje určité předpoklady pro vykonávání této funkce, které se týkají kvalifikace výchovného poradce a osobnosti výchovného poradce.

4. 1 Kvalifikační předpoklady

Kvalifikační předpoklady pro výkon profese výchovného poradce jsou upraveny zejména legislativou. Jedná se konkrétně zejména zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a dále rovněž o vyhlášku č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků (Hlad' o , 2012, s. 58).

Výchovný poradce musí z hlediska své kvalifikace splňovat následující podmínky: musí se jednat o absolventa magisterského studijního programu na vysoké škole s pedagogickým zaměřením (konkrétní aprobace pedagoga není rozhodující). Další podmínkou jsou minimálně dva roky pedagogické praxe, po jejichž splnění se zájemce o profesi výchovného poradce může přihlásit k dvouletému navazujícímu akreditovanému studiu pro výchovné poradce, které je nezbytnou podmínkou pro výkon této profese (Hlad' o, 2012, s. 58).

Uvedené studium je vymezeno v ust. § 8 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, kde je stanoveno, že „Studiem pro výchovné poradce získává jeho absolvent specializaci v základním oboru zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Tato specializace je předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce.“ Vyhláška dále stanoví, že studium pro výchovné poradce je uskutečňováno v rámci programu celoživotního vzdělávání, přičemž podmínkou je, že se studium realizuje na vysoké škole a délka trvání výuky činí nejméně 250 hodin. Uvedené studium se dle zmíněné vyhlášky zakončuje „obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.“ Pokud se týká výše uvedeného studia pro výchovné poradce, každá škola nabízí trochu jiné studium,

nicméně s ohledem na to, že studium musí být akreditované, určité znaky musí být velmi podobné. Základní charakteristiky kvalifikačního studia pro výchovné poradce lze shrnout následovně: Jedná se o studium, které je založené na pedagogickém základě, vlastní obsah studijního programu a náplně výuky vychází především z oblastí a náplně práce výchovného poradce. Studium tak zohledňuje zejména aspekty disciplín, mezi které patří výchovné, školní či kariérní poradenství stejně jako poradenství zaměřené na podporu talentovaných a nadaných žáků, poradenství v oblasti prevence rizikového chování či sociálně patologických jevů. Vedle toho pak studijní plán zahrnuje i oblasti ze speciální pedagogiky a oblasti, které se zaměřují na osobnostní a profesní růst výchovného poradce a na trendy v této profesi. Nedílnou součástí studia výchovných poradců je rovněž praxe. (Knotová, online)

4.2 Osobnostní předpoklady výchovného poradce

Při klasifikaci osobnostních předpokladů výchovného poradce je dobré si uvědomit, že výchovný poradce na českých školách zastává většinu času funkci pedagoga a to většinu svého času a až poté plní funkci výchovného poradce. V rámci těchto dvou skutečností je úvazek výchovného poradce upraven, úvazek je snížen o tolik hodin, kolik žáků dochází do školského zařízení.

Jedním z předpokladů stát se výchovným poradcem je fakt, že jedinec naplňuje definici dobrého pedagoga, který dokáže předcházet problémům, které by později pravděpodobně s výchovným poradcem řešil. Je možné, že se na jedince, (který se ještě nestal výchovným poradcem), obrací žáci i zákonní zástupci o poradenské rady.

Bartošek (1998) uvádí, že výchovný poradce by si rovněž měl uvědomit, že má-li účinně působit na žáky, je nezbytné, aby soustavně pracoval i sám na sobě.

Výše uvedené samozřejmě není vše, co by měl výchovný poradce splňovat. Literatura přesně nespecifikuje, jaké vlastnosti a osobnostní předpoklady, by měl výchovný poradce mít, ale spíše vymezuje a vybírá ty nejdůležitější.

Mezi schopnosti, kterými by výchovný poradce měl být pro úspěšný výkon této profese nadán, patří zejména následující: (Čáp, 1993, s. 83)

- Didaktické schopnosti, které jsou důležité pro formulaci konkrétních vyučovacích metod, kde je velmi důležité, aby výchovný poradce především respektoval zákonitosti týkající se vlastního procesu učení. Lze sem tudíž zařadit například schopnost předat žákům učivo, ale i probudit u nich zájem o určitý předmět či problematiku.
- Konstruktivní schopnosti, které se vyznačují tím, že umožňují formulaci jak výchovných, tak i vyučovacích postupů na základě toho, že jsou předvídány reakce žáků na dané postupy, a tudíž je předvídán i výsledek určitého postupu v oblasti výchovy či vzdělávání.
- Percepční schopnosti, které jsou základním předpokladem pro poznání osobnosti a psychiky žáků v širším kontextu. Někdy jsou označovány také jako schopnosti týkající se reflexe druhých lidí (v tomto případě žáků), zejména je důležité, aby výchovný poradce byl u žáka schopen rozpoznat jeho potřeby, cíle a snahy.
- Expresivní schopnosti, popř. také řečové a vyjadřovací schopnosti, které výchovnému poradci umožňují pro žáka srozumitelně vyjádřit vlastní myšlenky či pocity. Důležité také je, aby výchovný poradce byl dobrý řečník, hovořil plynule apod.
- Komunikativní schopnosti, které jsou pro poradenskou činnost velmi důležité, neboť aby mohl být člověk dobrým výchovným poradcem, musí nejprve být schopen vhodné formy interakce se žáky, a to i se žáky s nějakým problémem. Výchovný poradce by měl umět navázat se žáky vztah, zároveň je respektovat apod.
- Organizační schopnosti jsou důležité již z toho důvodu, že pokud výchovný poradce na většině škol plní jak roli výchovného poradce, tak i pedagoga, musí být schopen si vhodně zorganizovat vlastní práci, například i různé školní a mimoškolní aktivity žáků, které jsou v kompetenci výchovného poradce.

Mezi osobnostní rysy, které jsou důležité a potřebné pro výkon profese výchovného poradce, pak lze zařadit především tyto:(Langová, 1992, s. 19)

- Vřelost, tedy především milý, laskavý a empatický přístup k žákům a schopnost poskytnutí podpory žákům, kteří potřebují pomoc výchovného poradce.

- Integrita osobnosti, která se navenek projevuje především emocionální stabilitou (vyrovnaností) výchovného poradce a racionálním přístupem k již nastalým situacím, které musí výchovný poradce z titulu své profese řešit.
- Pozitivní přístup, je totiž vhodné, aby výchovný poradce byl spíše člověkem, který je pozitivně naladěný, vyjadřuje pozitivní emoce, aby dokázal žáky podpořit a pomoci jim.
- Sebedůvěra je pro výchovného poradce rovněž důležitá, neboť jen člověk s přiměřenou mírou sebedůvěry a přiměřeným pocitem síly a energie, může být při poradenské činnosti skutečně užitečný, protože vhodným způsobem působí i na žáky.
- Racionální přístup případně analytický postoj k situacím, se kterými se výchovný poradce setkává. Tento typ přístupu je totiž daleko vhodnější pro to, aby se řešení nějakého problému obešlo bez konfliktů, než přístup založený na emocích či na nerealistických očekáváních. Důležitým aspektem je zde rovněž určitá míra objektivity, neboť výchovný poradce by měl problém vidět pokud možno nezkresleně a neměl by na něj nahlížet ze svého subjektivního pohledu, ale uplatnit by se měl pohled objektivní.
- Dynamika osobnosti, která je důležitá proto, že u výchovného poradce je vhodnější, pokud se jedná o člověka s dynamickou osobností, je schopen na situace adekvátně rychle reagovat a řešit je, případně se jim přizpůsobit (adaptovat se na ně).
- Dominance, resp. určitý její stupeň, je dalším nezbytným předpokladem úspěšného výkonu profese výchovného poradce. Vůdčí osobnost se jako výchovný poradce dokáže lépe prosadit, nicméně zde je třeba uvést, že větší důraz na dominanci osobnosti je třeba klást v nižších ročnících základních škol, než například na středních školách, na které se zaměřuje tato práce, nicméně i na střední škole je určitá míra dominance u výchovného poradce nutná k tomu, aby byla například pro žáky autoritou.

5 Poradenský proces

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na zásady vedení poradenského procesu, jaký je správný postup při vedení rozhovorů s klienty. Vymežím jednotlivé fáze poradenského procesu a charakterizuji jednotlivé etapy.

V poradenském procesu je bezpodmínečně nutné dodržovat určité zásady; nejen proto, že usnadňují průběh poradenského procesu a vedou k pozitivním výsledkům, ale i proto že zároveň vymezují určité etické limity, které musí poradce respektovat v zájmu klienta. Jejich respektování je východiskem pro navázání vztahu s klientem a zahájení poradenské aktivity (Valentová, 2013, s. 31).

Poradenský proces v profesním poradenství lze chápat jako nepřetržitě, multidimenzionální a multifaktorové působení poradce orientované na klienta k pomoci při volbě variant, které nastávají v přechodných situacích způsobených zvláštními individuálními podmínkami (Svobodová, 2015, s. 101).

Drapela (1995) uvádí následující zásady:

- Svoboda klienta

Klient má během poradenského kontaktu mít možnost plně se rozpovídat o všem, co je pro něj důležité, ať jde o aktuální osobní problémy či dávno zapomenuté zážitky, citové reakce a konflikty se členy rodiny, plány do budoucnosti apod.

Poradce nesmí vyvíjet přímý ani nepřímý nátlak, aby se klient rozhodl určitým způsobem, naopak pomáhá klientovi ujasnit si různé možnosti řešení jeho problémů a důsledky vybraných řešení. Tento postup umožní klientovi dospět k svobodnému rozhodnutí a přijmout je s plnou zodpovědností.

- Respekt ke klientovi

Klient má během poradenského procesu získat pocit akceptace a psychologického bezpečí. Přijetí ze strany poradce klient neztratí, i když bude otevřeně hovořit o negativních aspektech svého chování. I když poradce zamítne jeho chování jako neproduktivní nebo škodlivé, klient neztratí v jeho očích nic ze své lidské důstojnosti.

- **Důvěrnost poradenských kontaktů**
Obsah poradenských rozhovorů bude ze strany poradce považován za důvěrný, tj. bez klientova svolení nebude svěřen třetím osobám. Výjimka přichází v úvahu jen v případě, že se zjistí nebezpečí vážného fyzického ohrožení klienta nebo jiné osoby.
Matějček považuje v poradenském přístupu za zásadní tyto principy (Matějček 1992):
- **Navodit spolupráci**
Ochota ke spolupráci ze strany klienta je základní nezbytnou podmínkou toho, aby vůbec mohl poradenský proces proběhnout. Nejedná se pouze o spolupráci s dítětem, ale i o spolupráci s jednotlivými účastníky poradenského procesu s rodiči (případně sourozenci), se školou a dalšími institucemi.
- **Pravda s perspektivou**
V poradenském procesu je nutné být pravdivý, nepředkládat rodičům ani dítěti jiný stav věcí, než odpovídá realitě. Zvláště to platí v případě dítěte postiženého, kde sdělení je často bolestné. Proto musíme sdělovat pravdu šetrně a zároveň s tím otevřít perspektivu do budoucna.
- **Optimistický výhled do budoucna**
Perspektiva otevřené budoucnosti přináší naději, která posiluje jedince v současné tíživé situaci a pomáhá ji lépe zvládat. Nabízená poradenská služba by měla přinášet optimismus.
- **Rozumět znamená pomáhat**
Východiskem poradenské pomoci je porozumění; to znamená, že musíme zapojit všechny naše zkušenosti a vědomosti a porozumět problému klienta. Teprve na základě toho může být pomoc opravdu účinná.

Výše uvedené zásady poradenského přístupu se liší, ale určitě nelze říci, že si protirečí. Oba dva autoři vymezují zásady poradenského procesu, každý čerpá ze svých zkušeností a tyto zásady se doplňují a společně shrnují principy, jež by měly být v poradenském procesu respektovány a dodržovány.

5.1 Struktura poradenského procesu:

Podle Valentové (2003, s. 33-35) poradenský proces ve svém vývoji prochází několika úzce provázanými fázemi:

1. Fáze – Navázání poradenského vztahu

V této fázi je důležité vytvořit vztah důvěry mezi klientem a poradcem, bez kterého dále nelze fungovat a nelze poskytnout poradenskou pomoc. Poradce se snaží rozklíčovat skutečný důvod návštěvy. Někdy se při prvním setkání objevují sekundární důvody. Při prvním setkání je potřebné získat informace z různých úhlů pohledu, jak jej vidí osoba, která chce problém konzultovat (rodič, učitel) a jak jej vnímá klient – dítě.

2. Fáze – Diagnóza klientova problému

Rozhovorem, pozorováním je nutné získat informace ve vztahu k obtížím klienta. Problém je třeba objasnit nejen objektivně, ale i v kontextu s klientovým prožíváním. V této fázi poradce pracuje s psychologickými testy. Tyto testy by měly být zaměřeny k danému problému klienta a jejich výsledky by měly být začleněny do celkové diagnózy. Názory na psychologické testy se často liší, zejména v závislosti na teoretickém zaměření poradce a na druhu řešené situace. Klient by měl pochopit a přijmout reálné příčiny svých problémů.

3. Fáze – volba cíle, alternativy řešení problému

V předešlé fázi bychom měli identifikovat problém i jeho intenzitu. Klient by měl dojít k sebepoznání, měl by získat informace a lépe tak porozumět problémové situaci. V této fázi poradenského procesu by se měl stanovit cíl a lze k němu dojít různými cestami, které můžeme považovat za poradenské intervence. Podstatou intervence je stanovení reálných změn v problémovém chování společně s klientem, popř. s rodiči, učitelem.

4. Fáze – Podpora klienta poradcem

Klientovo rozhodnutí je podstatné; rozhodnutí změnit směr chování vyžaduje velkou osobní zátěž, regulaci vlastního chování, ale i nejistotu, jak vše dopadne. Klient potřebuje opakované povzbuzení, zpětnou vazbu o správnosti svého rozhodnutí, jak od poradce, tak od rodičů, třídního učitele a dalších vyučujících. Klademe důraz na trpělivost a spolupráci, jelikož pozitivní změna se projevuje obvykle pomaleji.

Ukončení poradenského procesu probíhá po dohodě s klientem, ale s možností opětovného setkání podle potřeby. Poradce se stává sledovatelem, zůstává v kontaktu s klientem, s rodiči, s učiteli a také pozoruje, jak klient zvládá nové situace a překážky.

6 Výchovní poradce a spolupracující organizace

6.1 Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)

Pedagogicko-psychologické poradny jsou školská poradenská zařízení. Poskytují služby pedagogicko-psychologického a speciálně-pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků. PPP aktivně participují na vzdělávacím procesu žáků a své služby poskytují žákům, rodičům, školám a školským zařízením. Klientem PPP se může stát dítě od 3 let do ukončení středního respektive vyššího odborného vzdělání. V některých případech dochází pracovník z PPP do školských zařízení na metodické schůzky s výchovným poradcem, učiteli, školním speciálním pedagogem a školním psychologem, které se týkají integrace žáků. Na základě doporučení z PPP je upravován vzdělávací proces žáka. PPP napomáhají při rozvoji pedagogicko- psychologických kompetencí učitelů, podílejí se na činnostech v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže a na kariérovém poradenství. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 298)

PPP provádí komplexní psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku zaměřenou na šetření školní zralosti, na zjištění příčin poruch učení a chování a dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Poskytuje komplexní pedagogicko-psychologickou diagnostiku v oblasti profesní orientace. PPP se zaměřuje na rozvoj osobnosti, sebepoznání a rozvoj prosociálního chování u dětí a mládeže. Dále se snaží předcházet školní neúspěšnosti, napravovat poruchy učení a chování. Pracovníci z PPP zpracovávají posudky a jiné odborné podklady pro rozhodnutí orgánů státní správy ve školství o zařazování a přeřazování dětí a mládeže do škol. Poskytují konzultace, odborné informace pedagogickým pracovníkům škol v oblasti výchovy a vzdělávání žáků.

6.2 Středisko výchovné péče (SVP)

SVP patří mezi školská zařízení. Zaměřují se na prevenci a řešení výchovných problémů, chování a negativních jevů u dětí. Jejich cílem je i zmírňování a odstraňování příčin a důsledků již rozvinutých poruch chování. Klientem SVP se může stát dítě od 3 let do ukončení přípravy na povolání, nejdéle však 26 let věku. SVP nenabízejí své služby dětem s předběžným opatřením, nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou. SVP také nespolupracuje s uživateli návykových látek, pouze spolupracuje s klienty, kde závislosti obecně zasahují do celkového obrazu problémového chování. SVP mají oddělení ambulantní, internátní a stacionární.

6.2.1 Ambulantní oddělení SVP

Poskytuje bezplatnou, krátkodobou, dlouhodobou spolupráci formou individuální, skupinové, či rodinné terapeutické a poradenské činnosti. Činnost je zahájena na základě žádosti zákonných zástupců, Činnosti SVP předchází vyšetření z oblasti pedagogické, psychologické zaměřené na poruchy chování, jednání a sociálního vývoje. Vypracovává se individuální program pomoci pro každé dítě. Nabízí metodické porady, konzultace s pedagogickými pracovníky škol, školními metodiky prevence a školními psychology. Školy mohou objednat sociometrické šetření v oblasti vztahů ve třídě, šikany, ubližování, negativních vztahů ve třídě. Program vznikne dohodou mezi SVP a školou a škola musí mít souhlas od zákonných zástupců dětí. Tyto programy slouží k eliminaci výše zmíněných jevů. (Mertin, Krejčová, 2013 s. 302)

6.2.2 Internátní oddělení

Klienty tohoto způsobu pomoci jsou většinou děti ve věku od 6 do 18 let. Jde o zpravidla osmitýdenní preventivně výchovný pobyt, který je částečně hrazen. Klienty se stávají děti, které mají problémy s komunikací s rodiči nebo v širším okruhu společnosti, dále s drobnou trestnou činností, u které se dá předpokládat rychlá náprava a dobrá spolupráce. Cílem výchovného pobytu je posílit vztahy mezi rodinou a dítětem, je zde úzká spolupráce mezi oddělením internátním, ambulantním, rodiči a dítětem. Po

ukončení pobytu obdrží rodič závěrečnou zprávu o svém dítěti. Dítěti je umožněno pokračovat dále ve studiu na kmenové škole, která je přidružena k oddělení. Spolupráce s kmenovou školou je stěžejní, kmenová škola a jednotliví učitelé žáka vypracují individuální vzdělávací plán na dobu pobytu.

6.3.3 Stacionární oddělení

SVP nabízí služby velmi podobné internátnímu oddělení s tím rozdílem, že klient není na oddělení ubytován, nýbrž dochází na odpolední sezení a večer se vrací zpět k rodině.

6.3 Speciálně pedagogická centra (SPC)

SPC patří mezi školská poradenská zařízení a zabezpečují speciálně-pedagogickou, psychologickou a další potřebnou podpůrnou péči s klienty se zdravotním postižením. Poskytují jim odbornou pomoc v procesu pedagogické a sociální integrace ve spolupráci s rodinou, školským zařízením, školami.

SPC jsou nejčastěji zřizována při ZŠ, ale mohou se lišit svým zaměřením a také mohou vznikat samostatně a jejich zřizovatelé se mohou lišit podle statusu SPC (škola, MŠMT, školský úřad apod.) Činnost SPC jsou zaměřována zejména na klienty v předškolním věku v péči rodičů, klienty integrovaných do škol a školských zařízení, klienty s kombinovaným zdravotním postižením, kteří nemohou docházet do školy, zpravidla ve věku od 3 do 19 let. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 303)

SPC poskytují své služby ambulantně, či dochází do rodin, škol, školských zařízení. SPC nabízejí depistáž klientů se zdravotním postižením ve spádové oblasti, speciálně pedagogickou, psychologickou a sociální diagnostiku klientů se zdravotním postižením, speciálně pedagogické stimulační a vzdělávací činnosti u integrovaných klientů se zdravotním postižením a u klientů s těžkým a kombinovaným postižením, poradenské, konzultační, terapeutické a metodické činnosti pro klienty, jejich rodiče a pro pedagogické pracovníky, participaci při přípravě a zpracování individuálních, výchovně – vzdělávacích a stimulačních programů pro děti a žáky integrované

do běžných škol, zpracování odborných podkladů a posudků pro potřeby správních rozhodnutí o zařazení do systému vzdělávání a pro potřeby dalších správních řízení, odborné činnosti týkající se prevence rizikového chování u klientů se zdravotním postižením.

6.4 Orgán sociálně-právní ochrany dítěte

OSPOD je součástí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Do agendy tohoto oboru spadá sociálně- právní ochrana dítěte, sociálně-právní poradenství, oblast náhradní rodinné péče a služby kurátora pro děti a mládež.

OSPOD úzce spolupracuje se soudy, orgány činnými v trestním řízení a školskými zařízeními. Na OSPOD se mohou obracet rodiče, v případě že chtějí pomoci s výchovou dítěte, nebo se na něj obrací přímo škola. Škola kontaktuje OSPOD, pokud je velice obtížné zajistit adekvátní spolupráci s rodiči. Nejčastěji jde o případy opakovaného záškoláctví, odmítání spolupráce a agresivního chování dítěte, v případech zanedbávání péče o dítě ze strany rodičů, či podezření z týrání a zneužívání dítěte. OSPOD zprostředkuje pomoc rodině a dítěti.

Sociální pracovníce vykonávají sociální agendu na úseku péče o rodinu a děti v rozsahu daném zákonem. Poskytují pomoc při sepsání a podání návrhů k soudu v rámci sociálně- právní ochrany dítěte. Zajišťují sociálně- právní poradenství včetně doporučení či zprostředkování odborné nebo specializované pomoci a služby jinými institucemi. Pomoc je směřována osamělým matkám, těhotným ženám v tíživé situaci a sociálně potřebným občanům. Pokud škola nabude podezření, že výchova žáka v domácím prostředí je zanedbávající, má za úkol kontaktovat OSPOD a dát jim podnět pro prošetření situace. Sociální pracovníce může provést místní šetření, zda je o dítě dobře pečováno, podle zákona zajišťující ochranu života a zdraví dítěte a jeho práv. Sociální pracovník může podat k soudu návrh na nařízení předběžného opatření, pokud je přímo ohroženo zdraví, život nebo příznivý vývoj dítěte. Sociální pracovníci vyhledávají děti, jejichž rodiče neplní své povinnosti uložené zákonem, případně výchovu dětí narušují, ohrožují. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 305)

Pracovník OSPOD s těmi lidmi pracuje a snaží se je navést na správnou cestu, odstranit příčin a důsledků těchto nedostatků. Sanace rodin znamená, že se sociální pracovník snaží zajistit fungování rodiny, hledají cestu, jak pomoci rodině. Pokud se

sociálním pracovníkům výše uvedené nedaří, mohou podat návrh na nařízení předběžného opatření.

Kurátoři pro děti a mládež provádějí komplexní sociálně-právní poradenství a sociální terapii v rodinách, kde dochází k ohrožení dítěte. Svou činnost zaměřují na děti s poruchami chování, nad kterými byl stanoven dohled, v rodinách se tedy provádějí pravidelné návštěvy. Spolupracují s policií ČR v rámci přípravného řízení a rodičům poskytují pomoc. Jde o případy, kdy dítě spáchalo trestný čin. V případech ohrožení zdraví, života či výchovy dítěte podávají kurátoři stejně jako sociální pracovníci návrh k soudu na předběžné opatření. Kurátoři si angažují v prevenci v oblasti boje proti kriminalitě mladistvých, alkoholismu a drogové závislosti. V oblasti rizikového chování u dětí a mládeže mapují situaci ve svěřeném územním obvodu. Zabezpečují sociálně-právní ochranu dětí a mladistvých v obecné rovině, garantují ochranu práv nezletilých, zprostředkovávají odbornou pomoc rodinám ze strany zdravotnických a jiných odborných zařízení

6.5 Policie ČR

Spolupráce školy s Policií ČR nemusí mít vždy souvislost se spácháním přestupku, trestného činu. Školy spolupracují s PČR z důvodu prevence v oblasti kriminality dětí a mládeže, pořádají se různé besedy a vzdělávací programy zaměřené na oblast trestního práva a soudnictví ve věcech mladistvých.

Pokud má škola podezření ze spáchání trestného činu, či přestupku, je povinna tuto skutečnost neprodleně nahlásit na PČR, škola by měla před příjezdem policie zajistit potřebné informace písemně. Někteří policisté jsou přímo proškoleni pro práci s mládeží a s případy delikventního chování. Je tedy vhodné kontaktovat se přímo s těmito policisty a informovat se o nejvhodnějších formách spolupráce.

Škola by měla nejlépe na začátku školního roku zkontaktovat všechny výše uvedené instituce a domluvit se s nimi na nejvhodnějších formách spolupráce (např. mezi výchovným poradcem a PPP). Toto je důležité, aby nedocházelo následným nedorozuměním a současně posílit ochotu spolupracovat na obou stranách.

7 Praktická část

7.1 Metodologie výzkumu

Cílem praktické části mé diplomové práce bylo zmapovat náplň práce výchovného poradce a objasnit strategie řešení výchovných problémů na základních školách a na víceletém gymnáziu. Přímou komunikací s poradci jsem mohla sledovat i osobnostní rysy a styl komunikace výchovných poradců

7.2 Výzkumné otázky

1. Co je hlavní motivací stát se výchovným poradcem?
2. Co tvoří hlavní náplň práce výchovného poradce?
3. Jaké jsou nejčastější problémy, kterým se v rámci výchovného poradenství věnuje?
4. Jak by se dala charakterizovat spolupráce výchovného poradce s rodiči?
5. Jak vypadá spolupráce s ostatními pedagogy?
6. Jaké jsou strategie pro řešení jednotlivých výchovných problémů?

7.3 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je dle známé definice Dismana (2000, str. 285) nenumerické šetření a interpretace sociální reality, přičemž jeho cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím. Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových hypotéz a teorií. Kvalitativní výzkum je ve své podstatě analýzou textů vedoucích k porozumění zkoumaným fenoménům. Vedle porozumění slouží analýza také k popisu a interpretaci fenoménů lidského života, často slovy samotných

zkoumaných jedinců. Mezi nejobvyklejší techniky sběru dat patří zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor či analýza osobních dokumentů.

Kvalitativní výzkum má procesuální charakter, což znamená, že jeho postup je utvářen v průběhu sběru dat. Zkoumaná realita je studována velmi podrobně a do hloubky. Dostáváme tak spoustu informací o poměrně malém počtu jedinců. O redukci dat nerozhoduje výzkumník, ale zkoumané osoby, které nám o předmětu našeho výzkumu sdělují informace. Tento typ výzkumu prokazuje vysokou validitu. Mnohá zkreslení se minimalizují zejména tím, že data procházejí menším počtem transformací. Navíc díky tomu, že naše zkoumání má hloubkový charakter, zvyšuje se šance na porozumění zkoumanému fenoménu. Narážíme však na nízkou reliabilitu, neboť interpretace vycházejí od konkrétního výzkumníka a jsou jím ovlivněny. Kdyby totéž zkoumal jiný výzkumník, došel by možná k odlišným závěrům.

Podle Hendla (2005) v kvalitativních studiích se obvykle používá několik zdrojů dat. Tato strategie má za cíl získat komplexnější porozumění fenoménu a někdy se označuje jako triangulace. Její význam při zvyšování kvality dat spočívá v myšlence, že sběr informací pomocí více zdrojů (lidé, události) lépe osvětlí různé stránky situace a zkušenosti, aby bylo možné zobrazit jejich komplexitu. Triangulace datových zdrojů dovoluje lépe vyhodnotit rozdíly a podobnosti informací a prozkoumat co největší počet aspektů zkoumaného problému. Vyhodnocení adekvátnosti dat spočívá v posouzení, zda zvolené zdroje umožňují výzkumníkovi dobře prozkoumat subjektivní významy, jednání a sociální kontext relevantní k výzkumné otázce.

Získaná data se zaznamenávají tak, aby to umožnilo jejich analýzu a zároveň se uchovály v nich obsažené subjektivní významy a sociální kontext. To znamená, že se přistupuje k doslovnému přepisování rozhovorů, přičemž se používá systém transkripčních značek pro zachycení jejich stylu a průběhu. Taková transkripce není vždy možná, protože obvykle vede k ohromnému množství dat. Poznámkování a elektronické zaznamenávání rozhovorů nebo terénních poznámek je užitečnou volbou, která umožňuje analýzu materiálu jako celku. V některých případech není elektronické nahrávání rozhovorů možné, protože působí rušivě. Ve zprávě o výzkumu je nutné přiblížit způsob záznamu, aby tento proces byl zcela transparentní. Zpráva o všech metodologických krocích má přispět k průhlednosti výzkumného procesu.

Pro kvalitativní výzkum je charakteristická intenzivní interakce výzkumníka se zkoumanými jedinci. Tento aspekt je důležitý, protože významy jsou situované v kontextu a není jim možné bez něho porozumět. Tato angažovanost výzkumníka také přispívá k tomu, že výzkum bude lépe reagovat na projevy účastníků a požadavky situace. To přispívá také k tomu, že výsledky nebudou tak ovlivněny předsudečnými názory výzkumníka. Důležitou roli v tomto ohledu hraje také reflexivita výzkumníka při uvědomování vlastních vstupních názorů, zkušeností a konceptů, aby je dokázal odlišit od nových informací z výzkumu.

7.4 Metoda výzkumu – polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor s výchovnými poradci pokládám jako nejideálnější způsob, jak zjistit potřebné informace, jelikož se jedná o osobní kontakt, můžete z člověka vyčíst mnohé, z jejich gest, mimiky, jejich stylu komunikace a reakcí.

Někde mezi rozhovory strukturovanými a nestrukturovanými, jsou rozhovory polostrukturované. Tento typ má předem daný soubor témat a volně přidružených otázek, ale jejich pořadí, volba slov a formulace může být pozměněna, případně může být něco dovysvětleno. Konkrétní otázky, které se zdají dotazujícímu nevhodné, mohou být dokonce i vynechány; jiné naopak mohou být přidány. Polostrukturované rozhovory jsou flexibilnější a volnější než strukturované, ale jsou organizovanější a systematictější než nestrukturované rozhovory (Wildemuth 2009. s. 222)

Při použití metody polostrukturovaného kvalitativního rozhovoru, je nutné **vytvořit návod k rozhovoru, vést rozhovor, zaznamenávat data a nakonec je vyhodnotit.**

7.5 Charakteristika výzkumného souboru

Pro svou diplomovou práci jsem oslovila celkem 6 výchovných poradců z oblasti Středočeského. Pomocí e-mailu jsem navázala kontakty s výchovnými poradci v okrese Benešov, konkrétně ze základní škol v Benešově, gymnázia, základní školy v Jankově, Voticích a Poříčí nad Sázavou.. Ve většině případů mi jednotliví oslovení výchovní poradci odpověděli poměrně rychle a naše spolupráce mohla začít.

Pro zrealizování výzkumné části práce byla užita strategie kvalitativního výzkumu. Hlavní metodou sběru dat se stala technika polostrukturovaného rozhovoru. Dotazování se uskutečnilo přímo v jednotlivých školách, takže respondenti odpovídali na otázky ve známém prostředí. To také pomáhalo snížit nervozitu z jejich strany a zkvalitnit tak obsah jejich výpovědí. Délka rozhovoru obvykle nepřesahovala půl hodiny. Jeho obsah byl zaznamenáván na mobilní telefon a následně přepisován.

Přímé citace výchovných poradců uvádím kurzívou, kteří až na tři souhlasili s uvedením svého jména v mé diplomové práci. Pro přehlednost jednotlivých výpovědí jsem se rozhodla označit každého výchovného poradce písmenem.

Tedy:

- A)** Mgr. Hana Halamová z Votic (450 žáků)
- B)** Mgr. Věra Urbanová z Jankova (149 žáků)
- C)** výchovná poradkyně ze ZŠ Jiráskova 888, Benešov (800 žáků)
- D)** výchovná poradkyně z Gymnázia Benešov (750 žáků)
- E)** výchovná poradkyně ze ZŠ a MŠ Benešov, Na Karlově (493 žáků)
- F)** Mgr. Andrea Krcháková z Poříčí nad Sázavou (450 žáků)

7.5.1 Etické otázky výzkumu

Dle Miovského (2009) představuje výzkum z etického hlediska velké množství problémů. Nad etickými pravidly lze uvažovat ve třech různých rovinách: vliv výzkumníka na výzkumné pole a jeho zpětné ovlivnění, ochrana účastníků výzkumu a ochrana výzkumníka. Etická stránka výzkumu byla s klienty ošetřena tímto způsobem: na počátku jsem jim představila účel práce a podmínky jejich účasti ve výzkumu. Tyto informace jsem jim zopakovala a upřesnila písemnou formou. Před rozhovorem jsem klientům předložila informovaný souhlas shrnující informace o zacházení se získanými údaji a zveřejněním výsledků. Souhlasy s uveřejněním jmen účastníků rozhovoru jsem jim předložila, tři z výchovných poradců nechtějí být uvedeni svým jménem v práci.

7.5.2 Výchovná poradkyně ze ZŠ Votice

ZŠ Votice má poměrně dlouholetou tradici a navštěvují ji okolo 450 žáků. Výchovná poradkyně paní Mgr. Hana Halamová se věnuje této činnosti poměrně dlouho, téměř deset let. Práce výchovného poradce jí byla nabídnuta po kolegyni, která odešla do důchodu. Výchovné poradenství studovala dálkově na Karlově univerzitě. Této práci se chtěla věnovat už po prvních zkušenostech z pedagogických praxí, její aprobací je český jazyk a občanská výchova. Práce výchovného poradce jí zabírá poměrně hodně času. Nejen že má dvakrát týdně konzultační hodiny, ale dále řeší různé problémy týkající se žáků i během svého volného času. Ředitelka školy si ji na tu pozici vybrala, jelikož věděla, že má velmi dobrý vztah s žáky a žáci ji velmi důvěřují a svěřují se svými problémy.

7.5.3 Výchovný poradce ze ZŠ a MŠ Jankov

ZŠ Jankov je poměrně malá škola, která má však dlouholetou tradici. Školu navštěvuje 149 žáků. V okolí Jankova se rozprostírá poměrně mnoho vesnic, dojíždí sem děti z okolních oblastí. Paní Mgr. Věra Urbanová se výchovnému poradenství věnuje dva roky, tedy poměrně krátce, studium na vysoké škole neabsolvovala, ale své

studium si doplňuje kurzy a různými školeními zaměřené na výchovné problémy a jejich řešení. Její aprobační je český jazyk, hudební výchova, ale jelikož jde o malou školu, vyučuje neaprobovaně i další předměty jako je občanská výchova, výtvarná výchova a dějepis.

V rámci funkce výchovného poradce ji byl úvazek snížen o tři hodiny, avšak říká, že to není zdaleka tolik času, kolik by potřebovala. Tuto práci vykonává ráda i přes to, že jí tato práce zabere spoustu času a její osobní život poněkud nechává stranou.

7.5.4 Výchovný poradce ze ZŠ Jiráskova 888, Benešov

Další, s kým jsem dělala rozhovor, byla výchovná poradkyně ze základní školy Jiráskova. Dotazovaná nechtěla být jmenována. Proto o ní budu psát jako o výchovné poradkyni X. ZŠ Jiráskova jsem navštěvovala devět let, mám na tuto školu velice hezké vzpomínky, proto jsem se velice ráda vracela zpět na místo, které mě velmi ovlivnilo a zanechalo ve mně spousty krásných vzpomínek a zážitků. Tuto školu navštěvuje přibližně 800 žáků. Patří mezi největší škole na okrese. Paní výchovná poradkyně je aprobovanou učitelkou ruského jazyka a dějepisu. Celý svůj život však učí převážně český jazyk. Výchovnou poradkyní se stala před deseti lety, kdy předešla výchovná poradkyně byla jmenována zástupkyní ředitele a zastává funkci metodika prevence. Práci výchovného poradce dělá velice ráda, práce ji naplňuje a pro všechny žáky a rodiče si vždy najde čas pro řešení různých výchovných problémů. Paní výchovná poradkyně si dodělávala studium na Karlově univerzitě.

7.5.5 Výchovná poradkyně z Gymnázia Benešov

Gymnázium Benešov se pyšní dlouholetou tradicí, škola funguje již od roku 1907. Ve středočeském kraji patří k nejlepším středním školám, co se týče kvality výuky i úspěchů studentů tohoto gymnázia. Paní výchovná poradkyně opět nechtěla být jmenována. Vyučuje zde Německý jazyk, Tělesnou výchovu a na víceletém gymnáziu Etickou výchovu, která je převážně zaměřena na zlepšování a upevňování kolektivu v jednotlivých třídách. Tuto práci vykonává přibližně 8 let, práce ji baví a snaží se být

dětem oporou. Výchovné poradenství studovala na Karlově univerzitě dálkovou formou, pro tuto práci byla vybrána vedením školy, jelikož v rámci tělesné výchovy měla bližší ke svým studentům, poznávala je v jiných situacích než jen z pozice autority učitele a také poznávala, jak se děti chovají v týmových hrách, jak spolupracují, jaké mají mezi sebou vztahy, kdo je vůdčím typem ve skupině, kdo naopak. Práce výchovné poradkyně ji zabere poměrně hodně času, ale snaží se zapojovat co nejvíce třídní učitele a vylepšovat komunikaci mezi třídními a studenty. Práce výchovného poradce ji naplňuje, neměnila by. Jelikož je ve funkci výchovného poradce, byl jí zkrácen úvazek o čtyři vyučovací hodiny.

7.5.6 Výchovná poradkyně ZŠ a MŠ Benešov, Na Karlově

Základní škola Karlov je nejstarší školou v Benešově, její historie sahá do roku 1888, kdy byla pouze dívčí školou v pozdějších letech se stala školou smíšenou. Základní a mateřskou školu Karlov navštěvuje 493 žáků, jde tedy o nejmenší školu v Benešově. Paní výchovná poradkyně má aprobaci anglický jazyk a zeměpis, na škole je nová. Bývalá výchovná poradkyně odešla do důchodu, tudíž ředitel školy sháněl náhradu. Paní Z se ucházela o místo a shodou okolností měla zkušenosti s výchovným poradenstvím z minulé školy. Minulá výchovná poradkyně byla velice ochotná a nově paní učitelce a výchovné poradkyni pomohla ve všem se orientovat a říci jí důležité věci spjaté s její funkcí. Na základní škole jí byl úvazek snížen o dvě hodiny, paní Z však tvrdí, že ji práce zabírá mnohem více času, ale přisuzuje to také tomu, že je na škole nová a nemá ještě dostatečně zmapovanou školu, jednotlivé žáky, rodiče, klima školy. Výchovné poradenství nemá vystudované, ale absolvovala řadu školení v oboru a tento rok se rozhodla, že se přihlásí na studium na Karlově Univerzitě.

7.5.7 Výchovný poradce ze ZŠ a MŠ Poříčí nad Sázavou

V Poříčí nad Sázavou mi rozhovor pro mou diplomovou práci velice ochotně poskytla paní Mgr. Andrea Krcháková, která působí jako výchovná poradkyně a vyučuje Matematiku a Občanskou výchovu na základní škole čítající celkem 450 žáků. V současné době vykonává také funkci metodika prevence místo kolegyně, která

je na mateřské dovolené. V loňském roce vyučovala také Rodinnou výchovu, Výchovu ke zdraví nebo Volbu povolání. Volba povolání byla vyučována v rámci Pracovních činností, letos je to součástí předmětu Občanská výchova. Na této ZŠ působila paní Mgr. Krcháková asi třetím rokem, když na základě nabídky tamního pana ředitele absolvovala vzdělání týkající se výchovného poradenství. Podobně jako u jiných oslovených kolegů to bylo dálkově na Karlově univerzitě v Praze. Funkci pak začala oficiálně vykonávat až po návratu z mateřské dovolené. Vzhledem k počtu žáků na ZŠ Poříčí nad Sázavou má z úvazku minus 3 hodiny. Hodinu a půl má úřední hodiny 2 x týdně, avšak nejlépe po telefonické domluvě. Ze své osobní zkušenosti mohu říci, že je paní Mgr. Krcháková velmi vstřícná ohledně hledání společného vhodného termínu na schůzku. Podle jejích vlastních slov: „Když může pomoci (např. i kolegům), tak pomůže.“ Žáci ji samozřejmě navštěvují i o přestávkách, po vyučování apod. Jsou období, kdy se práci VP věnuje i 10 hodin týdně, ale bývají to spíše výjimky, když se musí něco řešit. Práce ji naplňuje, ačkoli je občas nesnadná a vyčerpávající.

7.6 Představení výsledků rozhovorů

7.6.1 Motivace k práci výchovného poradce

Jako první věc, na kterou jsem se chtěla zeptat, bylo, jak se výše uvedení výchovní poradci k práci výchovného poradce dostali. Obecně mohu konstatovat, že většina respondentů byla oslovena ředitelem školy a to na základě jejich dlouholeté praxe v oboru, jejich spolehlivosti, zodpovědnosti a jejich velice dobrého vztahu k dětem.

- **Co vás přivedlo k práci výchovného poradce?**

Výchovná poradkyně C uvedla, že práci výchovného poradce vykonává její dobrá přítelkyně a byla pro ni velkou inspirací a také ji iniciovala k tomu, aby funkci zkusila zastávat.

Výchovná poradkyně E uvedla, že práci výchovného poradce původně nechtěla dělat, ale její kolegové ji přesvědčili o tom, že se na práci hodí a bude ve funkci úspěšná.

Výchovná poradkyně A uvedla, že při studium na vysoké škole se přihlásila i ke studiu výchovného poradenství, po ukončení studia nastoupila na základní školu a delší dobu funkci nezastávala, jelikož škola již výchovného poradce měla. Po odchodu výchovné poradkyně do důchodu, byla oslovena, jestli by práci výchovného poradce nechtěla zastávat, okamžitě souhlasila.

Výchovná poradkyně B se k otázce vyjádřila následovně: *K práci výchovného poradce jsem se dostala tak, že moje dobrá přítelkyně a současně i kolegyně odešla na mateřskou dovolenou a navrhla mě jako vhodnou kandidátku na funkci výchovné poradkyně, pár dní na to, si mě zavolal ředitel a zeptal se mě, zdali bych funkci chtěla zastávat, s tím, že by mi za začátku pomáhala zástupkyně ředitele popřípadě má kamarádka. Souhlasila jsem.*

Výchovné poradkyně D a F mi velice stručně sdělily, že práce výchovné poradkyně jim byla přidělena vedením školy, se zastáváním funkce obě souhlasily.

- **Jaké vzdělání jste absolvovaly pro funkci výchovného poradce?**

Výchovná poradkyně A uvedla, že si studium dodělávala dálkově na Karlově univerzitě. Studium mi popsala takto: *Studium trvalo dva roky, každý měsíc jsem dojížděla do Prahy na přednášky a semináře. V rámci studia jsem absolvovala i praktický kurz s dalšími studenty, kde jsme hráli hrůzné hry zaměřované na práci s kolektivem a vztahy ve třídě. Podmínka pro ukončení studia bylo napsat závěrečnou práci, týkající se např. nějakého výchovného problému, se kterým jsem se v praxi setkala a jeho řešením. Po odevzdání práce následovala zkouška, které byla převážně zaměřena na závěrečnou práci. Poté jsem obdržela certifikát, který je pro mě tedy oficiálním dokumentem, že jsem způsobilá tuto funkci vykonávat.*

Výchovná poradkyně B studium na vysoké škole neabsolvovala, ale aby mohla funkci zastávat, pravidelně se hlásí na různá školení a kurzy, které ji doplňují informace k výchovnému poradenství. O studium ale uvažuje, uvedla, že se velmi ráda zdokonaluje jak ve své aprobaci, tak i v oblasti výchovného poradenství, v oblasti specifickým poruch učení, tvorby individuálně vzdělávacích plánů, či komunikace s dětmi, rodiči a veřejností.

Výchovná poradkyně C uvedla, že studium výchovného poradenství si dodělávala na mateřské dovolené formou dálkového studia na Univerzitě Karlově. Studium probíhalo stejným způsobem jako u výchovné poradkyně A.

Výchovná poradkyně D, E i F absolvovaly studium výchovného poradenství na Karlově univerzitě dálkovou formou. Vybíraly si vysokou školu, která je nejbližší. Většina výchovných poradkyň žije v okolí Benešova, takže volba školy pro ně byla více než jasná.

Obecně mohu konstatovat, že všechny oslovené výchovné poradkyně mají dostatečné vzdělání pro výkon této funkce, několik let v praxi v oboru i schopnost naslouchání a empatie, která je podle mého názoru pro tuto práci velice důležitá. Svě vzdělávání se doplňují v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Výchovný poradce	Vysoká škola - postgraduál	Kurzy/školení
Výchovný poradce A	X	
Výchovný poradce B		X
Výchovný poradce C	X	
Výchovný poradce D	X	
Výchovný poradce E	X	
Výchovný poradce F	X	

7.6.2 Náplň práce výchovného poradce

- **Co tvoří hlavní náplň práce výchovného poradce?**

U této otázky mě zajímalo, jak se odpovědi u jednotlivých výchovných poradkyň budou lišit či shodovat. Veřejnost žije v tom, že práce výchovného poradce je především zaměřena na kariérové poradenství, týkající se pouze volby povolání. Práce

výchovného poradce zahrnuje více funkcí a mě zajímalo konkrétně, které to jsou a které činnosti zaberou výchovným poradcům nejvíce času.

Výchovná poradkyně A uvedla, že hlavní náplní výchovného poradce je tvorba a koordinace individuálně vzdělávacích plánů, práce se žáky se specifickými poruchami učení, řešení výchovných problémů jako je záškoláctví, nekázeň, neplnění školních povinností, schůzky s rodiči, dětmi, kolegy. V rámci kariérového poradenství se vyplňují přihlášky na střední školy, a pokud se někdo nedostane na vybranou střední školu, píše se odvolání, se kterými často pomáhá.

Výchovná poradkyně B shrnula náplň výchovného poradce do tří slov – náročnost, různorodost, zajímavost. Uvedla: *Práce výchovného poradce zahrnuje z velké části nekonečnou administrativu, vše se musí zapisovat, ukládat, musela jsem dát do požadavků novou větší skříň, jelikož do té současné se mi už spisy nevejdou, Žáků s různými problémy a specifickými poruchami učení přibývá, logicky tedy přibývají papíry, které musíme zakládat.*

Výchovná poradkyně C uvedla, že: *Práce výchovného poradce zahrnuje řadu úkolů. Musíme evidovat žáky se specifickými poruchami učení, s individuálně vzdělávacími plány, informovat rodiče pokud platnost vyšetření z PPP již není platné. Zahrnuje to časté schůzky s rodiči problémových žáků, s rodiči, jejichž děti mají individuální vzdělávací plány. V měsíci lednu, únoru hodně času strávím na vyplňování přihlášek na střední školy a jsou s tím spojeny schůzky s dětmi a rodiči, kteří si nejsou jistí, kam by dítě mělo jít dál studovat, funguji jako poradní orgán pro rodiče, děti, učitele, třídní učitele. Je toho opravdu hodně.*

Výchovná poradkyně D je jediná, která je výchovná poradkyně na střední škole – gymnáziu. Svoji činnost rozděluje na práci se žáky s nižšího gymnázia a na žáky z vyššího gymnázia. *Každé období studentů se vyznačuje něčím jiným. Na nižším gymnáziu řeším problémy výchovného charakteru, nekázeň v hodině, neplnění školních povinností, už se objevily i případy ubližování. Hlavně se zaměřuji na žáky v primě, jelikož přechod ze základní školy na gymnázium je pro ně nesnadný. Velice se liší přístupem k dětem, děti si musí zvyknout na trochu jiný režim. Spousta dětí se vyrovnává hůře s tím, že mají horší známky, než které měly doposud. Učiva je více, je mezi nimi*

velká konkurence, jde o velice chytré děti. Některé děti mají problém začlenit se do nového kolektivu, najít si nové kamarády. To vše se snažím řešit v rámci Etické výchovy, kterou mají primáni jako vyučovací předmět. Snažím se o zlepšení vztahů ve třídě, o to, aby mezi sebou komunikovaly a našly si nové kamarády. Na vyšším stupni gymnázia řeším problémy především s žáky, kteří nechodí do školy, mají neomluvené hodiny, zhoršuje se jim prospěch. Snažím se pozitivně motivovat, aby do školy opět začali chodit rádi, popřípadě jim pomoci s jejich osobními problémy.

Výchovná poradkyně E jako hlavní náplň práce výchovného poradce uvedla práci s dětmi se specifickými poruchami učení, tvorbu individuálně vzdělávacích plánů a řešení výchovných problémů s rodiči a žáky. *Jde o práci, kde mě stále dokáže něco nebo někdo překvapit. Nejvíce se věnuji řešení výchovných problémů, poslední dobou přibývá problémových žáků, kteří neustále překvapují, kam až můžou zajít. Několikrát týdně mám schůzky s rodiči a žáky, kde řešíme důvody jeho chování, domluvíme se na řešení a pravidlech, ale z mé zkušenosti vím, že toto funguje chvíli, ve většině případů se pak žáci vrací ke svému standartnímu chování.*

Výpovědi výchovné poradkyně F se shodovali s výpověďmi ostatních. Co se oproti ostatním liší, je fungování kariérového poradenství. *Náš ředitel rozhodl, že kariérového poradce bude vykonávat jiná osoba, tudíž já se věnuji pouze výchovným problémům, žákům se specifickými poruchami učení, nadaným dětem, komunikací s poradenským pracovištěm, tvorbou IVP a dalším věcem. Toto rozhodnutí mi velice pomohlo, mám teď více času věnovat se dětem a rodičům, kteří mají problémy a potřebují pomoc a poradit.*

Výchovný poradce	Žáci s SPU	Administrativa Tvorba IVP	Schůze s kolegy/rodiči	Nadaní /problémoví žáci	Kariérové poradenství
VP A	X	X	X	X	X
VP B	X	X	X	X	X
VP C	X	X	X	X	X
VP D		X	X	X	

VP E	X	X	X	X	X
VP F	X	X	X	X	X

7.6.3 Nejčastější výchovné problémy, s nimiž se VP setkávají

- **Jaké jsou nejčastější problémy, kterým se v rámci výchovného poradenství věnujete?**

Chtěla jsem se dozvědět, jaké nejčastější problémy výchovní poradci řeší, zajímalo mě, jak se liší problémy nynějších dětí, s problémy, se kterými jsme se potýkala já a moji spolužáci. Mým cílem je zaměřit se na případy z praxe, konkrétní věci a konkrétní řešení. Obecně mohu konstatovat, že se odpovědi ve většině případů shodovali, nejvíce se lišili odpovědi výchovné poradkyně D, která vyučuje na střední škole, což je asi hlavní důvod, proč se její odpovědi zcela neshodují s ostatními.

Na základní škole ve Voticích paní výchovná poradkyně A zmiňovala jako nejčastější problém záškoláctví, kouření, nekázeň v hodině, nevhodné chování, vulgární chování, sebepoškozování, šikana a kyberšikana mezi žáky. *Tento rok mám nejvíce sezení se žáky, kteří chodí za školu, mají neomluvené hodiny. Jako důvod uvádějí, že je to tam nebaví, radši zůstanou doma nebo jdou ven se svými kamarády. Většina dětí, které chodí za školu, však nemají ideální rodinnou situaci. Jde o žáky, na které rodiče nemají moc času, rodiče se vracejí pozdě domů z práce, nemají nad nimi kontrolu. Také jde rodiny, které jsou neúplné, děti nemají jednoho z rodičů. Dítě je ve městě samo po většinu dne, dostane se do party dalších takovýchto případů a pak už je jen krok od toho, aby dítě sklouzlo k sociálně patologickým jevům.*

Druhá výchovná poradkyně B ze základní školy Jankov zhodnotila situaci ve škole z hlediska výskytu výchovných problémů jako dobrou. Učím na venkovské škole, bydlím tu od narození, většinu rodičů znám osobně. Pokud nějaký výchovný problém řeším, jde o velice efektivní spolupráci s rodiči, vždy se domluvíme na nějakém řešení. Děti na malých školách mají tendenci chovat se k sobě lépe, znají se již od školky, většinou se mezi sebou znají rodiče dětí, takže pokud se naskytne problém,

rodiče s dětmi si to vyřikají mezi sebou a je po problému. Nejčastějšími problémy, které řeším, je nekázeň během vyučování a neplnění školních povinností.

Výchovná poradkyně ze ZŠ Jiráskova zmiňovala problémy se záškoláctvím, ubližováním a kyberšikanou, používání mobilů při vyučování, sebepoškozování. *Na druhém stupni s žáky řeším především problémy se záškoláctvím, skrytým záškoláctvím. Stále častěji se objevují případy, kdy rodiče sice nevědí, že jejich dítě nebylo ve škole, ale po telefonátu s námi dítěti absenci omlouvají. Vážne spolupráce mezi rodiči a školou, krytí záškoláctví se rozhodně rodičům později nevyplatí a z mého pohledu nejde o správný krok k výchově. Čím dál více se nám objevují problémy s používáním mobilních telefonů při vyučování, nahrávání spolužáků během vyučování a posléze to děti zveřejňují na sociálních sítích. Dokonce se stalo, že fotí a natáčí učitele. Proto vedení navrhlo zákaz používání mobilních telefonů ve škole, řada třídních učitelů toto navrhla na rodičovských schůzkách a ve většině případů byli rodiče pro zákaz. Tímto se tento problém vyřešil. Pokud to žáci poruší, hrozí jim snížené známky z chování a zatím toto opatření funguje. Sebepoškozování se objevuje především u dívek ve věku 12 – 15 let, již několikrát si moji kolegové či přímo já všimli, že mají děvčata pořezané ruce. V tomto případě postupujeme tak, že informujeme rodiče, sezveme si je do školy, hledáme důvody, které dívky vedou k ubližování si. Osobně si myslím, že u některých žákyň jde jen o jejich image, v dnešní době jde o velice „populární zábavu“, bohužel. Na prvním stupni řeším agresivní chování ke spolužákům, dokonce i k učitelům, několikrát byla přizvána Policie ČR a záchranná služba. Občas se v práci opravdu nenudíme.*

Výchovná poradkyně D z gymnázia vymezila tři hlavní výchovné problémy na škole a to je ubližování si mezi dětmi, poruchy příjmy potravy u dívek a záškoláctví. *Na nižším gymnáziu se stále častěji setkávám s dětmi, které se různými vlastnostmi liší od ostatních a jsou z kolektivu často vylučováni. Objevily se i případy šikany paradoxně hlavně mezi děvčaty. Dokonce došlo i k fyzickému násilí, kdy byla přizvána policie ČR. Dalším problémem je u dívek ve věku 12-15 let špatné stravovací návyky. Spousta dívek má problém přijmout sebe sama, své tělo, drží nesmyslné diety, přetěžují svá těla sportovními aktivitami. Bohužel pak dochází k vyčerpání organismu, únavě, zdravotním problémům. Již několik případů bylo řešeno v rámci psychiatrického léčení.*

Na vyšším gymnáziu se nejvíce potýkáme s problémy týkající se docházky. Jelikož ve třetím ročníku si studenti píšou omluvenky sami, zvyšuje se také procento absencí. Na tuto situaci upozorňujeme rodiče a popřípadě třídní učitelé žákům omluvenky neuznávají a tím mají neomluvené hodiny. Pokud mají neomluvené hodiny, můžeme navrhnout kázeňská opatření, která ve většině případů žáky přesvědčí, aby do školy docházeli pravidelně.

U odpovědí výchovných poradců E, F jsem nezaznamenala odlišný případ od výše zmiňovaných. Opět byly řečeny problémy s docházkou dětí do školy, šikanou, ubližování si, nevhodné chování při vyučování, nekázeň.

Obecně mohu z odpovědí konstatovat, že nejčastějším problémem u dětí a mládeže je záškoláctví, ubližování si mezi sebou, sociálně - patologické jevy. Z osobní zkušenosti třídní učitelky mohu souhlasit s výchovnými poradci. Výše zmíněný problém jsem řešila za svou krátkou praxi již několikrát, z mého pohledu se mi nejlépe řešil problém se záškoláctvím, kdy jsme se s rodiči a žákem domluvili na jasných pravidlech, které budou všechny tři strany dodržovat a opravdu se situace již znovu neopakovala. Žák byl potrestán jednorázově výchovným opatřením.

Výchovný poradce	Záškoláctví	Ubližování	Nekázeň Nevhodné chování	Sebepoškozování	Vulgární chování	Poruchy příjmu potravy
VP A	X	X	X	X	X	
VP B			X			
VP C	X	X	X	X	X	X
VP D	X	X	X			X
VP E	X	X	X	X	X	
VP F	X	X	X	X	X	

- **Kolik hodin týdně máte školou vyčleněno pro práci výchovného poradce? Je čas určený pro Vaši práci dostačující?**

Tato výzkumná otázka se zabývá otázkou času, který výchovný poradce potřebuje pro svou práci. Ze své vlastní zkušenosti ze základní školy vím, že práce výchovného poradce je časově velice náročná, že snížené úvazky, které výchovní poradci mají, zdaleka nestačí na práci, kterou musí vykonávat. Zajímalo mě, jako to funguje na ostatních školách, můj předpoklad je, že situace bude podobná, jako jsem uvedla výše.

Úvazek výchovného poradce má být ze zákona snížen o jednu až čtyři hodiny, tento počet je daný počtem žáků na škole.

Výchovní poradci z jednotlivých škol	Počet hodin přímé pedagogické činnosti
Výchovná poradkyně A	Úvazek snížen o 3 (19 hodin)
Výchovná poradkyně B	Úvazek snížen o 1 (21 hodin)
Výchovná poradkyně C	Úvazek snížen o 4 (18 hodin)
Výchovná poradkyně D	Úvazek snížen o 4 (18 hodin)
Výchovná poradkyně E	Úvazek snížen o 3 (19 hodin)
Výchovná poradkyně F	Úvazek snížen o 3 (19 hodin)

Z výše uvedené tabulky můžeme vidět, kolik hodin mají jednotliví výchovní poradci vyčleněno pro přímou pedagogickou činnost a kolik hodin mají pro funkci výchovného poradce. Výchovná poradkyně A zmínila, že práce výchovné poradkyně ji zabere v průměru osm hodin týdně. Z toho vyplývá, že zkrácený úvazek ji zdaleka nestačí a nepokryje čas, který stráví nad svoji prací. *Někdy se mi stane, že pracuji i 14 hodin denně, stává se to většinou na začátku školního roku a pak v období přijímacích zkoušek.*

Výchovná poradkyně B učí na malé škole, kterou navštěvuje zhruba 150 žáků, ze zákona ji zkracují úvazek o jednu vyučovací hodinu. Práce výchovného poradce ji podle jejich výpočtů zabere zhruba 3 hodiny týdně. *Je to hodně individuální, někdy se*

sejde, že mám několik schůzek během týdne a hodiny strávené ve škole se rapidně zvýší, jsou ale i týdny, kdy se nic neděje a stačí mi jen ta jedna hodina. Spíše ale převažuje ta první možnost.

Výchovná poradkyně C učí na velké škole, kam dochází zhruba 800 žáků. Úvazek ji byl snížen o čtyři hodiny. *Čím více žáků na škole, tím více problému konstatuje. Do práce přijdu zhruba v šest hodin ráno, od půl sedmé začínají chodit rodiče na schůzky, obvykle ze školy odcházím zhruba mezi pátou až šestou hodinou odpolední. Možná to vypadá, že je to časově hodně náročné, ale na druhou stranu musím přiznat, že moje pracovní tempo je pomalejší, vše se snažím dělat pečlivě a kolikrát se zaseknu na maličkosti a velice mě to zdrží. Je období, kdy je toho více jako na začátku školního roku a také v období přijímacích zkoušek. Nyní má kariérové poradenství na starost moje kolegyně, takže část mé práce mi odpadla. Stejně mi ale přijde, že času strávím ve škole stejně jako před tím.*

Výchovné poradkyni D byl zkrácen úvazek o čtyři hodiny. Na gymnázium dochází okolo 750 žáků. *Práci výchovné poradkyně se věnují zhruba ty čtyři hodiny týdně. Musím říci, že řeším problémy spíše se žáky nižšího stupně gymnázia, je to období puberty, takže přirozeně se objevuje více problémů. Na vyšším stupni gymnázia jde spíše o to, že žáci tolik nechodí do školy, mohou si už psát omluvenky, takže pokud mě osloví třídní, snažím se jim domluvit, aby přehodnotili svůj přístup ke studiu. Může se jim totiž stát, že nebudou připuštěni k maturitě, tím jim vždy pohrozím. Ve většině případů to zabírá, studenti si absenci pak víc hlídají, aby neměli přes 20 %.*

Výchovné poradkyni E byl snížen úvazek o tři vyučovací hodiny. *Práci výchovné poradkyně věnují asi více času, než je oficiálně vyhrazeno, Mám stanovené oficiální konzultační hodiny, ale málokdy se stane, že bych měla schůzky jen v době konzultačních hodin. Většinou rodiče nemají čas v termínu mých konzultačních hodin, takže stejně navrhuji jiné termíny, které by se jim hodily. Vymezený čas pro moji práci určitě není dostačující, zabere mi daleko více času, ale musím říci, že mi to nevadí, tato práce mě velice naplňuje. Nechci působit, že si stěžuji a že jsem nespokojená. Někdy je období, které je klidnější a mohu se věnovat jiným věcem.*

Výchovné poradkyně F byl snížen úvazek o tři vyučovací hodiny. *Do práce přijdu v půl sedmé ráno, a když je dobrý den, odcházím v pět odpoledne. Samozřejmě jsou spíše dny, kdy zůstávám déle, nejvíce času mi zabere papírování, to mě jediné na mé práci nebaví. Nejsem zrovna zastánkyní byrokracie, ale s tím nic nenadělám. Čas vyhraněný pro výchovného poradce mi nestačí, ale čím více praxe v oboru mám, tím méně času strávím vyplňováním různých dokumentů, už jsem se v tom naučila pohybovat, a kde to jde, tam se snažím čas ušetřit. Naopak více věnuji svoji pozornost přímo žákům a jejím rodičům. To je pro mě nejdůležitější.*

7.6.4 Spolupráce

- **Jak byste charakterizovala spolupráci výchovného poradce s rodiči?**

Tuto otázku jsem zařadila do mé práce, jelikož z vlastní zkušenosti vím, že je někdy velký problém domluvit se s rodiči na vhodném termínu schůzky, někdy je problém vůbec dostat rodiče do školy. Zajímalo, jakým způsobem funguje spolupráce, zdali převažuje spíše nezájem nebo zájem rodičů podílet se na řešení problémů.

Výchovná poradkyně A uvedla, že spolupráce s rodiči je ve většině případů dobrá. *Komunikaci s rodiči většinou vedeme přes mobilní telefon nebo emailem. Domluvíme se na termínu schůzky, z mé vlastní zkušenosti, vím, že rodiče nemohou přijít v mých konzultačních hodinách, takže se s nimi domlouvám individuálně podle toho, jak to vyhovuje jim. Někdy se stane, že rodiče na schůzku nedorazí, zapomenou na ni. Někdy se stává, když řešíme nějaký výchovný problém, rodič stojí za svým dítětem a nechce přijímat sebemenší kritiku, neuznává to, že by jeho dítě bylo něčeho takového schopné. V tomto případě komunikace vážne a je velice těžké domluvit se na nějakém konstruktivním řešení.*

Výchovná poradkyně C uvedla, že komunikace se zákonnými zástupci dětí probíhá dvěma způsoby – telefonicky, nebo osobně. *Pokud jde o případy, kdy řešíme individuálně vzdělávací programy, či vyšetření z pedagogicko-psychologických poraden, rodiče se ochotně do školy na schůzku dostaví. Řešíme zde postupy, jak s konkrétním dítětem hodláme pracovat, jaké budu mít úlevy, a dohodneme se obecně*

na pravidlech, které bychom my pedagogové měli dodržovat na základě doporučení z PPP. Pokud jde o výchovné problémy dětí, tady už ta ochota přijít do školy není taková. Většina problémových dětí má rodiče, kteří nežijí spolu, je v péči jednoho rodiče a ten rodič je ve většině případů pracovní velmi vytížen. Tady je problém domluvit se na konkrétním termínu, scházíme se tedy někdy v šest ráno. Mohu říci, že někdy chybí u rodičů soudnost a objektivnost. Nevěří, že se jejich dítě může chovat nevhodně, popřípadě že může někomu ubližovat, nadávat ostatním. Hodně spolupracuji s metodičkou prevence, která je zároveň i zástupkyní ředitele školy, takže mám jistou výhodu, že rodiče budou brát v potaz vážnost situace a budou se tedy snažit domluvit se s námi na řešení, případně se snažit domluvit dítěti a zvolit vhodný trest pro něj. Máme také případy, kdy dítě nechodí do školy, a rodiče nejsou schopni dorazit na domluvené schůzky. Volíme tedy oficiální cestu doporučeným dopisem, a pokud i přes to rodič nereaguje, hlásíme situaci na OSPOD. To jde ale jen o opravdu extrémní případy.

Výchovná poradkyně E uvedla, že komunikace mezi rodiči a školou může hodnotit pozitivně. *Z 90% jsou rodiče velice ochotní, domluvíme se na schůzce víceméně bez problémů. Ať už jde o výchovné problémy, či o schůzky ohledně IVP a vyšetření z PPP rodiče mi vychází vstříc i co se týče konzultačních hodin, většina z nich konzultační hodiny dodržuje, občas musím navrhnout jiný termín, ale nestává se to moc často. Nejvíce schůzek mám vždy na začátku roku, kdy řešíme s rodiči převážně IVP a pak v měsících leden a únor, toto období se řeší přihlášky na střední školy a víceletá gymnázia.*

Z rozhovorů můžu udělat závěr, že komunikace výchovných poradkyň s rodiči je dobrá. Na každé škole existují výjimky, kdy je problém sejít se a řešit problémy, ale jde spíše o ojedinělé případy. Tento závěr mě velice příjemně překvapil, čekala jsem, že situace bude daleko horší. Jedině výchovná poradkyně F sdělila, že se setkává více s problémovými rodiči, kteří mají málokdy čas se sejít a řešit problémy svých dětí, musí volit cestu oficiální. Posílá dopisy doporučeně, a pokud rodiče nereagují, kontaktuje OSPOD.

Výchovný poradce	Komunikace-dobrá	Komunikace-průměr	Komunikace-Není zájem
VP A	X		
VP B	X		
VP C		X	
VP D		X	
VP E	X		
VP F			X

- **Jak vypadá spolupráce mezi kolegy pedagogy?**

Další výzkumná otázka se týká spolupráce a komunikace výchovných poradců s třídními učiteli a dalšími vyučujícími. Moje osobní zkušenosti z pohledu třídního učitele v rámci spolupráce s výchovným poradcem hodnotím velice pozitivně. Naše výchovná poradkyně je velice vstřícná, má za sebou několik let praxe a spoustu zkušeností, které mi předává. Když se vyskytne problém, vím, že se na ni mohu obrátit a řešíme to společně, velice na ní dám, jelikož nestandardní situace zvládá vždy s přehledem. Zajímalo mě, jestli i na ostatních školách funguje vzájemná spolupráce, nebo si problémy řeší třídní učitelé samostatně.

Výchovná poradkyně B mi v rozhovoru sdělila, že za ní často chodí třídní učitelé s nějakým problémem, chodí se poradit. *Jelikož jsme malá škola na vesnici, všichni kantoři se velice dobře znají, učitelé si za mnou do kabinetu chodí popovídat, odpočinout a také samozřejmě přijdou na řadu i problémy, se kterými se potýkají. Pokud se vyskytne větší problém, např. opakované nevhodné chování žáka, nejdříve si to třídní učitel řeší sám, pokud nevidí žádnou změnu k lepšímu, přijde za mnou, zavoláme rodičům a domluvíme si schůzku. Schůzky probíhají v přítomnosti třídního učitele, mě, někdy je přítomno i vedení školy, rodič a popřípadě i dítě. Pokud přijde nějaký vyučující s tím, že tento žák ho zlobí, vezmu si žáka stranou a snažím se s ním domluvit, aby své chování zlepšil, pokud to nezabere, volá se rodičům.*

Na Gymnázium v Benešově podle výchovné poradkyně D panují velmi kladné vztahy mezi kolegy. Kolektiv pedagogů a školní poradenské pracoviště fungují velice dobře. *Pokud se vyskytne nějaký problém ve třídě, většinou za mnou kolegové přijdou a společnými silami se snažíme problém vyřešit. Snažíme se navzájem pomáhat, vyjít si vstříc, je v našem vlastním zájmu, aby se problém, co nejdříve vyřešil. Pokud jde o sestavování IVP je vždy na třídních učitelích, aby plán sestavili, pak si domluvíme konzultaci a já popřípadě doplním, co by tam mělo ještě přidat, nebo trochu pozměním formulace. Na všech školách to však nefunguje stejně jako u nás, někteří výchovní poradci mají problém s tím, že třídní učitelé často přehrávají úkol zpracování IVP na výchovné poradce. Moc si vážím toho, že toto nemusím řešit, na kolegy se mohu spolehnout.*

Výchovná poradkyně F se mi svěřila, že kolektiv v práci funguje dobře až na pár výjimek. *Setkala jsem se s tím, že mi jedna moje kolegyně sdělila, že nemá čas a že se nebude zabývat věcmi jako je tvorba individuálně vzdělávacího plánu, takže mi nezbylo nic jiného než ho vypracovat sama. Jinak ale musím konstatovat, že je spolupráce mezi kolegy dobrá. Někteří jsou velice ochotní a dokonce se nabízí, pokud toho mám zrovna hodně, že mi pomohou, toho si nemírně vážím. Na většinu z nich se mohu obrátit, na schůzkách se vždy domluvíme bez problému, vycházejí mi i vstříc, co se týká času. Někdy se mi stane, že mám v týdnu schůzky od ráno do večera.*

Výchovní poradci A a C uvedli, že vztahy na pracovišti jsou nadstandartní. *Funguje mezi námi vzájemná pomoc, tolerance, důvěra, můžeme se na sebe obrátit, všichni kolegové jsou velice ochotní, až mi to občas přijde, že to ani nemůže být pravda,* takto mluvila výchovná poradkyně C.

Moje předpoklady se potvrdily. Vybraní výchovní poradci vycházejí spolu se svými kolegy výborně. Jejich spolupráce je založena na vzájemné důvěře, toleranci, porozumění. V každém kolektivu se najde někdo, kdo nebude zapadat, bude se odlišovat, může být i introvertní povahy a od toho se samozřejmě odvíjí komunikace, které se může zdát být obtížná. V tomto případě však u VP převažují pozitivní vztahy a vzájemná interakce a kooperace

Výchovný poradce	Komunikace-dobrá	Komunikace-Průměr	Komunikace-Obtížná
VP A	X		
VP B		X	
VP C	X		
VP D	X		
VP E		X	
VP F		X	

7.6.5 Řešení vybraných výchovných problémů

- **Mohla byste uvést, jak konkrétně řešíte problém záškoláctví?**

Práce se mimo jiné zabývá i konkrétním řešením konkrétních výchovných problémů. Vybrala jsem problémy, které výchovné poradkyně uváděly nejčastěji. Prvním takovým výchovným problémem je záškoláctví. Dotazovala jsem se, jakým způsobem se problém řeší, jaký je správný postup.

Výchovná poradkyně A uvedla, že se záškoláctvím se setkává z 99% u žáků druhého stupně. Poskytla mi velmi obsáhlou odpověď.

Ve většině případů na záškoláctví přijde třídní učitel. U nás na škole to funguje tak, že rodiče mají povinnost omluvit dítě v den absence, buď volají třídnímu učiteli, či zavolají do kanceláře školy. Paní třídní učitelka po konci vyučování zavolala matce, jak to, že její syn není ve škole a matka sdělila, že neví, že nebyl ve škole. Přiznala, že žák měl být ve škole, ale z nějakého důvodu nedorazil. Paní třídní učitelka přišla ještě ten den za mnou, poradit se, co má dělat. V tomto případě radím učitelům, aby se hlavně s rodičem domluvili, aby to žákovi neomlouvali. Pokud absenci rodič omluví, třídní učitel musí důvod absence uznat. Je to prosté, matka přizná po telefonu, že neví, kde dítě bylo, ale během dne si to rozmyslí a nechce dítěti způsobit problémy a napíše omluvenku. Třídní učitel už nemůže dokázat, že šlo o záškoláctví, nemá to nikde napsané. Tento případ se nám již stal. Matka sice žákovi omluvenku napsala, ale až se zpožděním, tudíž třídní učitelka mohla udělit ředitelskou důtku za pozdně omluvené

hodiny. S matkou jsme se domluvili, že pokud žák nepůjde do školy, musí ihned zavolat třídní učitelce, aby věděla, kde žák je. Toto jsme sepsali a nechali si podepsat.

Ve většině případů však žákům absenci rodiče neomluví, mají neomluvenou hodinu. Na schůzce s rodiči se dohodneme na pravidlech, jak předcházet záškoláctví a žákovi je udělena většinou snížený stupeň z chování. Pokud se záškoláctví opakuje a rodiče evidentně nemohou donutit dítě, aby do školy chodilo, voláme na OSPOD. Dítě musí dojít na schůzku se sociální pracovníci, kde se na něj snažit zapůsobit, aby přehodnotil svůj postoj ke škole, pohrozí ústavní výchovou.

Výchovná poradkyně C uvedla svoji odpověď stručněji. Na škole se setkáváme se záškoláctvím poměrně často, máme stanový postup, jak pracovat. Stává se, že žáci nedorazí na odpolední vyučování, vyučující daného předmětu zapíše absenci, někdy se učitel rovnou ten den nebo následující zeptá třídního učitele, kde dítě bylo. Pokud třídní neví, kde dítě je, volá zákonným zástupcům. Naše škola má ve školním řádu, že rodič je povinen vyplnit žádost o uvolnění, předat ho třídnímu učiteli, abychom věděli důvod absence. Pokud se odhalí záškoláctví, pozveme si do školy rodiče i dítě, projednáme s nimi pravidla pro omlouvání absencí, sepíšeme zápisy z jednání¹ zopakujeme jim jejich povinnosti hlásit absenci předem třídnímu učiteli. Dítě dostane kázeňské opatření, většinou ředitelkou důtku, nebo snížený stupeň chování, záleží, kolik má neomluvených hodin.

Výchovná poradkyně D z gymnázia má zkušenosti se záškoláctvím u starších žáků, převážně od 16 do 19 let. U spousty studentů se setkávám s obrovskou leností a pohodlností, jsou líní do školy vůbec dorazit. Někteří studenti do školy chodí až od deseti hodin, někteří nepřijdou vůbec, To se stává převážně u studentů třetího a čtvrtého ročníku. Jsou plnoletí, je jim 18 let, mohou si sami psát omluvenky. To je pro ně velké pokušení. Nenaučí se na test, nepřijdou, napíší si nevolnost. Záleží na dohodě mezi třídními učiteli a rodiči. Pokud se domluví na rodičovských schůzkách, že učitelé budou omlouvat absence pouze podepsané rodiči, pak se může záškoláctví alespoň trochu zamezit. Samozřejmě rodiče nemůžeme nutit, aby s tímto souhlasili. Někdy studenti žijí sami a tady můžeme narazit. Někteří třídní učitelé vyžadují potvrzení od doktora, jinak absenci neomluví. Za neomluvené hodiny mají žáci kázeňská opatření, můžeme jim pohrozit i podmíněčným vyloučením ze školy. Výhoda středních škol je, že pokud student

¹ Příloha č.1 a č.2

nedochází, je v jejich pravomoci vyloučit ho. Obecně chtějí studenti odmaturovat a absenci si hlídají, aby nepřekročila 20 %. Ve školním řádě stojí, že žákovská povolená absence je 20%. (Výjimka je dlouhodobá nemoc).

Paní výchovná poradkyně B ze základní školy v Jankově uvedla, že se záškoláctvím setkala jen opravdu zřídka kdy. *Spíše se stává, že děti zaspí a dorazí o hodinu déle, nebo nedorazí na odpolední vyučování, jelikož se zapomenou někde venku, nebo usnou. Pokud však je záškoláctví odhaleno a je cílené, okamžitě si voláme zákonné zástupce do školy, dítě dostane kázeňské opatření.*

Výchovní poradci E, F uvedli podobné postupy a případy. Obecně tedy můžeme říci, že záškoláctví je jedním z nejčastějších problémů, odkrývají ho třídní učitelé spolu s dalšími vyučujícími. Kontaktuje se zákonný zástupce, s výchovnými poradci se domluví na schůzce a řeší se, jaký byl důvod záškoláctví, domluví se na pravidlech, jak zabránit opakování situace. Žák je potrestán kázeňským opatřením ve výši neomluvených hodin.

- **Mohla byste mi objasnit, jak konkrétně řešíte problém ubližování v kolektivu?**

Dalším z výchovných problémů dotazovaní uvádějí ubližování v kolektivu, šikana mezi dětmi. Z mé vlastní zkušenosti mohu říci, že v době mého studia na základní škole se objevovaly případy šikany a oběti odcházeli na jiné školy. S ubližováním v kolektivu se můžeme setkávat i v dospělém kolektivu, mě však zajímalo, jak se řeší problém v kolektivu dětí, děti jsou více zranitelné a mohou mít z této zkušenosti doživotní následky. Odpovědi využiji pro sebe jako návod, co bych měla dělat, kdyby se v mé třídě objevovaly náznaky šikany a ubližování.

Na Základní škole Jiráskova mi paní výchovná poradkyně C sdělila, že spíše než o šikanu ve třídě, můžeme hovořit o ubližování v kolektivu. *Děti byly odjakživa velice upřímné, říkají to, co si myslí a občas nedomyšlí důsledky svého chování. Zaměřujeme se na prevenci šikany a ubližování, pedagogové absolvují různá školení v dané problematice a jak postupovat v případě, že se šikana v kolektivu objeví. Tady je nesmírně důležité, abychom všichni táhli za jeden provaz. Měli bychom mít stejný postoj*

a postup při řešení šikany a ubližování. Řídíme se krizovým plánem² a minimálním preventivním programem, Nesmírně důležitá je práce třídního učitele s kolektivem. Třídní je ten, na koho by se děti měly obracet v případě nějakého problému, měly by mu důvěřovat, nebát se s ním mluvit. Třídní učitelé se snaží mapovat vztahy ve třídě, vytváří anonymní dotazníky pro děti, zjišťují, kdo by mohl být potencionální obětí šikany. Učí děti udržovat dobré vztahy mezi sebou a to metodami různých her, aktivit. V třídnických hodinách³ se snažíme s žáky hodně komunikovat, navodit pocit bezpečí mezi dětmi a vyučujícími.

Pokud se nějaký případ ubližování objeví, snažíme se zjistit důvody, oběť, agresory, svědky. Postupně si je voláme do kabinetu, kde se z nich snažíme dostat informace, které by nám pomohli rozklíčovat situaci. Určitě to nepodceňujeme, kontaktujeme rodiče oběti i agresorů, domluvíme schůzky, vždy se setkáváme zvláště s rodiči oběti a s rodiči agresora. Pro agresory z toho samozřejmě vyplývá kázeňské opatření, záleží na rozsahu jeho prohřešků, v extrémních případech můžeme doporučit přestup agresora na jinou školu, rozhodně ne obráceně. Setkáváme se s případy nových žáků, které odešly z důvodu šikany. Naše škola se opravdu snaží o to, aby byli potrestáni agresori a také aby došlo k nápravě vztahů v rámci celého kolektivu. Je to běh na dlouho trať, ale my opravdu doufáme v náš preventivní program, který jsme rozjeli spolu s novým vedením a musím uznat, že za poslední dva roky případy ubližování na školy ubývají.

Výchovná poradkyně F ze ZŠ Poříčí nad Sázavou vypověděla, že se setkává s ubližováním v kolektivu nejvíce na prvním stupni základní školy. Jde spíše o vzájemné pošťuchování, posmívání se, občas nadávání a sem tam dojde i ke rvačce. Na druhém stupni se setkávám s ubližováním o poznání méně, řešíme spíše záškoláctví, kouření, alkohol u mládeže. V případě ubližování úzce spolupracuji s třídním učitelem v dané třídě a také s metodičkou prevence, se kterou se snažíme řešit problém společně. Na prvním stupni máme jednoho agresivního žáka, který má diagnózu od psychiatra a musí brát pravidelnou medikaci. I přes to že bere léky, stává se, že dostane záchvat a najednou je schopný ublížit. Stalo se, že napadl asistentku, nebo je agresivní i k vyučující. Pokud k tomuto dojde, vyučující má u sebe tlačítko, které když zmáčkne,

² Příloha č.3

³ Příloha č.4

okamžitě to informuje vedení školy. Volá se záchranná služba, zákonní zástupci, někdy i policie ČR. Tyto situace se čas od času opakují. Snažíme se situaci vyřešit tím, že chceme vytvořit speciální třídu, kam by žák docházel. Byla by mu přidělena asistentka, třídu by vedl speciální pedagog. Od dalšího školního roku by speciální třída měla začít fungovat, nebyl by tam sám, byli by tam žáci s vývojovými vadami řeči, hyperaktivní děti. Je to případ, se kterým jsem se nesešla za celou dobu své praxe, rodiče nemají zájem dítě přeložit do jiné školy, proto hledáme my jiné řešení.

Výchovná poradkyně A ze základní školy Votice řeší problémy se šikanou spolu s třídními učiteli, metodičkou prevence, popřípadě s vedením školy. *Snažíme se předcházet problémům tohoto charakteru, děláme sociometrické šetření ve třídách, pokud je podezření na ubližování v kolektivu, necháváme vyplňovat anonymní dotazníky. Sezveme se po jednotlivcích aktéry šikany, oběť, svědky, agresory, snažíme se problém vyřešit co nejšetrněji pro oběť, agresory samozřejmě potrestáme kázeňskými opatřeními. Nedávno jsme měli případ, kdy rodiče přišli s tím, že je jejich dítěti ubližováno. První krok byl, že jsme dali do třídy anonymní dotazníky. Z nich se třídní učitelka dozvěděla, jaké jsou vztahy ve třídě. Konkrétně jsme se zaměřili na dítě, o kterém tvrdili, že jeho rodiče, že je mu ubližováno. Z dotazníku to ale takto nevyšlo, jedině on sám pociťoval, že se mu děti smějí a nechovají se k němu hezky. Jmenoval pár dětí, které mu ubližují. Volaly jsme si každého z nich do kabinetu, zjišťovaly jsme, jak je situace vážná, každého jsme upozornily, jak se mají v kolektivu chovat, jak se mají chovat ke spolužákům. Vše samozřejmě musíme evidovat, zápisy ze schůzek s jednotlivými žáky i s rodiči. Po dvou měsících jsme dělaly kontrolní šetření a chování žáků se zlepšilo, sám to tak zmínila oběť. Tento případ dopadl dobře, nikdo nemusel nikam odcházet, obešlo se to i bez kázeňských opatření.*

Výchovné poradkyně B, D uvedly podobné řešení případů ubližování jako ostatní výchovní poradci. Výchovná poradkyně E uvedla: *Na naší škole je předem daný postup, nejdříve dotazníky, poté schůzky s jednotlivými žáky, s rodiči, popřípadě zvýšený počet třídnických hodin, které jsou zaměřovány na vztahy ve třídě.*

- **Mohla byste mi sdělit, jak konkrétně řešíte problém sebepoškozování?**

Případy sebepoškozování se vyskytují už na základních školách čím dál častěji. Položila jsem tedy otázku výchovným poradcům, jak se postupuje v případě podezření ze sebepoškozování případně potvrzení podezření. Sebepoškozování je nutková potřeba ublížit si, pokud se objeví nějaká nestandartní situace, selhaní, smutek. Objevuje se spíše u dívek.

Výchovná poradkyně C má názor, že jde o problém posledních deseti let. Dříve se s tímto problémem neselekávala. *V posledních letech řešíme případy sebepoškozování třikrát, čtyřikrát do roka. Zatím jsem se setkala s případy pouze u dívek ve věk 12-15 let. Obecně nemohu říci, o jaké typy dívek jde. Některá z nich jsou velice úspěšná ve škole, i v osobním životě, pochází z úplné rodiny, nemají předpoklady pro to, aby si ubližovaly. Druhým případem jsou děvčata velice citlivá, spíše dosahují podprůměrných výsledků ve škole, jsou to klidné povahy, nevýrazné, hodné dívky. S podezřením za mnou chodí většinou učitelé a třídní učitelé. Některé případy jsou evidentní, na ruku mají děvčata pravidelné řezné rány, nosí trika s krátkým rukávem, chtějí na sebe upozornit, že se něco děje.*

Kontaktujeme rodiče, informujeme je, že jsme si všimli řezných ran, požádáme rodiče, ať doma se žákyní promluví, jestli se něco neděje. Také zjišťujeme, zdali jejich rodiče nemají problémy, neprochází třeba rozvodem. V dalším kroku řešíme, jestli domluva rodičů zabrala. Pozorováním vyučujících a třídního učitele zaznamenáváme chování dívky, pozorujeme více varovné signály, ptáme se učitelů tělesné výchovy, aby se na dívku zaměřili, všimli si nějakých zvláštních ran na těle dívky. Pokud už se známky sebepoškozování neobjevují, necháme případ být. Třídní učitel má založené poznámky k dítěti a v případě jakéhokoliv nestandartního chování, obracíme se znovu na rodiče. Případy opakovaného sebepoškozování řešíme společně s metodikem prevence na schůzkách s rodiči, je přizván i školní psycholog, je domluvené sezení se školní psychologem a dítětem. Pokud i to nepomůže, rodiče většinou vyhledají pomoc psychiatra, popřípadě je dítě umístěno do psychiatrické léčebny.

Výchovná poradkyně E vnímá případy sebepoškozování s nadhledem. *Případy sebepoškozování na mě působí jako módní záležitost dnešní doby. Děvčata si to chtějí vyzkoušet, být něčím zajímavá, lišit se. Může za to i necenzurovaný přístup k sociálním sítím. Děti si zakládají své facebooky a instagramy na prvním stupni základní školy*

a pokud rodiče nekontrolují, to co si děti prohlíží a k čemu mají přístup, pak se může stát, že objeví nevodný obsah a právě ten nevhodný obsah může vést např. k sebepoškození. Existují stránky, kde jsou přímo návody jak si ublížit, vzájemně se dívky navádí, co by si měly udělat a jakým způsobem. Několik případů sebepoškození právě bylo z toho důvodu, že ty děvčata objevila takovéto stránky. Začala si psát s někým, koho vůbec neznala a ta druhá strana je začala navádět, aby si ubližovala a posílali jim fotky, vyhrožovali jim, pokud nepošlou další fotky, budou kontaktovat jejich rodiče. Obvykle se případy sebepoškození řešily tak, že jsme se sešly s rodiči (metodička prevence, třídní učitelka a výchovný poradce).

Hledali jsme důvody, proč si to dítě ubližuje. Máme pohovory s dítětem zvlášť, s jejími kamarádkami, s rodiči. Rodiče promluví s dítětem, zkontrolují jeho osobní věci, sociální síť, omezí jim přístup na internet. Pokud nedochází k progresu, kontaktujeme i školního psychologa, nebo si rodiče domluví schůzku s psychologem mimo školu. Jeden případ dopadl bohužel tak, že dívka byla hospitalizována v psychiatrické léčebně.

Výchovné poradkyně B a D se s případy sebepoškození zatím nesetkaly přímo, jen z vyprávění svých kolegů z jiných škol. Výchovná poradkyně B ze ZŠ Jankov uvedla: „*Případy sebepoškození se u nás na škole nevyskytují, bude to tím, že jsme malá vesnická škola, takové věci k nám docházejí s menším zpožděním.*“

Výchovná poradkyně D z gymnázia konstatovala, že se setkává spíše s případy poruchy příjmu potravy než sebepoškození. *V případě podezření z poruchy příjmu potravy, kontaktujeme rodiče, zdali o problému vědí, jestli ho řeší. Pokud tomu tak není, informujeme třídního učitele, svoláme schůzi, kdy většinou rodičům doporučíme návštěvu odborníka, výživového poradce. Je potřeba tento problém opravdu nepodceňovat, raději jim rovnou poskytnu kontakt na specialistu, aby si dítě mohlo popovídat s odborníkem. Rodiče mají snahu řešit problémy sami, ale z mých zkušeností vím, že pokud je porucha v pokročilém stádiu, je celkem nemožné pomoci dítěti bez odborné pomoci pouze domlouváním popřípadě zákazy a omezeními.*

Výchovné poradkyně A a F mi sdělily zhruba podobné názory a zkušenosti. Obě výchovné poradkyně se setkaly s případy sebepoškození již několikrát. Podezření pojaly samy, nebo se informoval třídní učitel. Postup při řešení je okamžitá komunikace s rodiči, schůzka s metodikem prevence a v případě opakujícího se sebepoškození i školního psychologa. Případy sebepoškození skončily podle výchovné poradkyně F

„šťastným koncem“. V těchto případech zatím nebyla potřeba psychiatrického léčení. Situaci však výchovná poradkyně A hodnotí jako velice rizikovou a vyjadřuje své obavy, jak to bude vypadat za pár let.

8 Shrnutí

V praktické části diplomové práce jsem snažila zjistit co nejvíce informací, týkající se činnosti výchovných poradců. Dohromady jsem oslovila 6 výchovných poradců. Všechny respondentky byly ženy, působily na školách různé velikosti, oslavila jsem výchovné poradce z malých i středně velkých škol, z vesnického či městského prostředí, jedna výchovná poradkyně působí na střední škole. Otázky jsem zaměřovala na začátek kariéry, náplň práce výchovného poradce, nejvíce řešené výchovné problémy a jejich konkrétní řešení, spolupráce a komunikace mezi kolegy, třídními učiteli, dětmi a zákonnými zástupci. Musím konstatovat, že v mnoha případech došlo mezi výchovnými poradci ke shodnému názoru. V případě malé školy na vesnici a gymnázia se lišila náplň práce výchovných poradců, některé školy mají rozlišené funkce výchovného a kariérového poradenství. Diferenciovaly se problémy, které výchovní poradci řeší, s více výchovnými problémy se setkávají velké městské školy, v rámci malých škol se nevyskytuje tolik problémů. Je to logické, čím více dětí na škole, tím větší existuje pravděpodobnost výskytu různých výchovných problémů.

VO1: Co je hlavní motivací stát se výchovným poradcem?

První výzkumná otázka byla směřována na důvody vykonávání funkce výchovného poradce. Všechny respondentky byly oslovené vedením školy, aby funkci vykonávaly. Výchovná poradkyně C byla ovlivněna v rozhodnutí svojí blízkou přítelkyní, která vykonává stejnou funkci, výchovná poradkyně A se dostala k funkci tím, že její předchůdkyně odešla do důchodu, další výchovné poradkyně bylo nabídnuto místo na doporučení předchozí výchovné poradkyně, která odešla na mateřskou dovolenou

Všechny výchovné poradkyně (kromě výchovné poradkyně ze ZŠ Jankov), absolvovaly dálkově studium na Karlově univerzitě v oboru výchovné poradenství. Z rozhovorů vyplynulo, že studium trvalo dva roky, podmínkou ukončení studia bylo napsání závěrečné práce, která se týkala vybraného výchovného problému a jeho řešení. Všechny výchovné poradkyně za sebou mají odučeno řadu let, působily velice vstřícným, sympatickým a klidným dojmem. Výchovné poradkyně A, C se mi svěřily,

že měly velmi dobré vztahy se svými žáky ještě před vykonáváním této funkce, vzbuzují v dětech pocit důvěry.

VO2: Co tvoří hlavní náplň práce výchovného poradce?

Na hlavní náplni výchovného poradce se shodly všechny dotazované. Vytyčily základní úkoly, mezi které patří práce v administrativě, tvorba individuálně vzdělávacích plánů, práce se žáky se specifickými poruchami učení, práce s problémovými žáky, nadanými žáky, schůzky s rodiči, třídními učiteli a kariérové poradenství. Výchovná poradkyně z gymnázia uvedla, že práce kariérního poradce není tolik využívána, stejně tak se na gymnáziu tolik neobjevují specifické poruchy učení a s tím spojená i tvorba individuálně vzdělávacích plánů. Na dvou základních školách je funkce výchovného a kariérového poradce oddělena.

Úvazek výchovného poradce se snižuje podle počtu žáků na škole, kde funkci vykonává. Ten je snížen dle počtu žáků ve škole – do 150 žáků se snižuje o 1 hodinu týdně, do 250 žáků o 2 hodiny týdně, do 550 žáků činí snížení 3 hodiny týdně, do 800 žáků jsou to 4 hodiny týdně a nad 800 žáků se úvazek snižuje o 5 hodin týdně.

Všechny výchovné poradkyně uvedly, že jim práce zabírá více času, než o kolik mají snížený úvazek. Také často zmiňovaly fakt, že je období, kdy je logicky více práce než v běžném týdnu. Taková období jsou na začátku školního roku, v měsíci leden a únor, kdy se vyplňují přihlášky na střední školy a také období po přijímacích zkouškách, kdy se řeší žádosti na odvolání, pokud se žáci nedostanou na zvolenou školu.

VO3: Jaké jsou nejčastější problémy, kterým se v rámci výchovného poradenství věnuje?

Výchovní poradci A, C, E, F uvedly, že se ve své praxi nejčastěji setkávají s problémy se záškoláctvím, ubližováním si v kolektivu, nekázní, neplněním školních povinností, nevhodných až vulgárním chováním, sebepoškozováním, kouřením, pití alkoholu. Výchovná poradkyně D z gymnázia uvedla problémy týkající se záškoláctví,

ubližování si, nedobrých vztahů ve třídě a případy poruch příjmu potravy. Výchovná poradkyně B shledala jako největší problém na malé venkovské škole problémy s kázní a neplněním školních povinností.

VO4: Jaká by se dala charakterizovat spolupráce výchovného poradce s rodiči?

Tyto dvě výzkumné otázky se týkaly spolupráce s rodiči a kolegy pedagogy. Spolupráci s rodiči hodnotili výchovní poradci vcelku pozitivně, rodiče jsou ve většině případů ochotní se sejit, řešit problémy svých dětí. Na každé škole existují případy, kdy spolupráce s rodiči není jednoduchá, ale pozitivní jednání převládá. Výchovná poradkyně E jako jediná uvedla, že má spíše negativní zkušenosti ze setkání s rodiči, setkala se s nezájmem ze strany rodičů při řešení problémů.

VO5: Jak vypadá spolupráce s ostatními pedagogy?

Co se týká spolupráce výchovných poradců a pedagogů, tak výsledky poukazují na velice dobré vztahy v pracovních kolektivech. Oboustranná pomoc, vřelá komunikace a otevřenost, ochota k řešení problému – to byly nejvíce zmiňovaná slovní spojení ve spojitosti se vztahy na školním pracovišti.

VO6: Jaké jsou strategie pro řešení jednotlivých výchovných problémů?

Tyto výzkumné otázky se zabývaly konkrétním řešením výchovných problémů. Zajímalo mě, jak se řeší nejčastěji zmiňované problémy oslovených výchovných poradců. Výchovné poradkyně zdůrazňovaly, že na každé škole existuje minimální preventivní program a akční plán školy, tyto dokumenty pomáhají pedagogům, jak by se měli věnovat prevenci ve třídách, jak předcházet problémům.

Většina škol má preventivní programy zaměřené na konkrétní problém obsažený v třídnických hodinách, v rámci výuky občanské výchovy, rodinné výchovy, výchovy ke zdraví. Pokud však dojde k nějakému problému, postupuje se podle přesně stanoveného postupu, který si vymezelo vedení školy. Zahrnuje to dotazníková šetření, metody

pozorování, dialogy, schůzky s rodiči, dětmi, sezení s psychologem. Může se řešit i jinými spolupracujícími organizacemi jako je OSPOD, Policie ČR.

9 Diskuze

Ve své práci jsem se zaměřila na činnost výchovného poradce na základní a střední škole. Výpovědi jednotlivých respondentů se celkem často shodují. Chtěla jsem zjistit a vymezit specifika pro práci výchovného poradce na základních školách a víceletém gymnáziu, doptávala jsem se na výroky, které mě zaujaly, snažila jsem se rozvinout konverzaci a vybočit z předem stanovených výzkumných otázek.

Rozhovory, které jsem vedla, se lišily délkou trvání, některé trvaly dvacet minut, nejdelší rozhovor trval 56 minut, v průměru jsem s výchovnými poradkyněmi vedla rozhovor 30 minut. Některé výchovné poradkyně měly více času rozpovídat se např. o výchovných problémech na škole a jejich konkrétních řešení., dozvěděla jsem, jaké nestandardní situace zažívají ve své práci., jaké jsou největší obtíže v jejich povolání i porovnání úkolů výchovného poradce před deseti lety a nyní.

Výzkum probíhal na školách v okrese Benešov, vybírala jsem respondenty z různě velkých základních škol, z města i vesnice. Oslovila jsem výchovnou poradkyni ze střední školy-gymnázia. Okres Benešov jsem si vybrala z důvodu, že je mi tato oblast velmi blízká, vyrůstala jsem zde. Výchovné poradkyně jsem oslovila telefonicky nebo jsem kontaktovala vedení školy a domluvila jsem si schůzku.

Průběh rozhovorů mě velice příjemně překvapil. Z počátku mohla ovlivnit moje šetření nervozita, ostýchala jsem se doptávat, pokud na mne výchovná poradkyně působila odměřeně. Po chvíli strávené v kabinetě mě však ostych opustil, již jsem se snažila zjistit co nejvíce informací. U některých respondentů se mi stalo, že v rámci jedné otázky odpověděl na více věcí, které jsem chtěla zjistit. Tím se narušila struktura a posloupnost rozhovoru, ve většině případů jsem improvizovala a otázky mě napadaly bezprostředně na místě. Pokud výchovná poradkyně hovořila o něčem zajímavém, doptávala jsem se na detaily.

V rámci otázek a výzkumu jsem dospěla k závěru, že se velmi často odpovědi shodují. Tento fakt mě překvapil, jelikož jsem očekávala rozdílnější názory. Nejednotné závěry jsem zaznamenala ve srovnání s výpověďmi výchovné poradkyně z nejmenší vesnické školy s výchovnou poradkyní z velké městské školy. Zde jsem předpokládala neshody převážně v oblasti nejfrekventovanějších výchovných problémů. U vesnické školy jsem se domnívala, že problémy se budou týkat převážně kázně a neplnění

školních povinností, zatímco ve velkých školách se vyskytnou problémy vážnějšího charakteru, jako je záškoláctví, ubližování si, experimentování s lehkými drogami, sebepoškozování.

Oslovené výchovné poradkyně se potýkají s obdobnými problémy, konzultují je se stejnými organizacemi, mají stanovené podobné strategie řešení, i když každý problém a přístup k dítěti je individuální. Podobné závěry uvádí i diplomová práce Lenky Kölblové (2015).

Kariérové poradenství dva z oslovených respondentů nevykonávají, mají funkce oddělené, což shledávám jako velice efektivní řešení z hlediska časové náročnosti v oblasti výkonu funkce výchovného poradenství. Kariérovému poradenství se na vybraných školách věnuje v rámci předmětů Pracovní činnosti, Občanská výchova, Rodinná výchova, či se konají různé exkurze.

Otázky zaměřené na spolupráci a komunikaci mezi výchovnými poradci a pedagogy a rodiči jsem vyhodnotila jako velmi pozitivní zjištění, vybraní respondenti hodnotili spolupráci jako dobrou a velice pozitivní hodnocení vyplynulo z otázky spolupráce mezi kolegy. Podle odpovědí respondentů je na jejich školách vytvořené příjemné klima pro práci. Výjimka se naskytla pouze jedna, kde výchovná poradkyně hodnotila komunikaci s rodiči jako nedostačující. Nezáměrem rodičů dostavit se do školy, poměrně velmi komplikuje řešení problému, tudíž se zde nabízí oficiální cesta přes OSPOD.

Z výzkumu vyplývá, že snížený úvazek výchovných poradců zdaleka nestačí pro výkon jejich funkce, podobné výsledky můžeme najít v diplomové práci Lenky Kölblové (2015). Oproti tomu diplomová práce Pavlína Kotalíkové (2014) poukazuje na to, že oslovení výchovní poradci nehodnotí svoji práci jako časově náročnou a v rámci snížených úvazků svoji práci zvládají. Jednotlivé diplomové práce mapují situaci v jiných regionech, to mohlo zapříčinit rozdílné názory.

Z výzkumných otázek týkajících se řešení konkrétních výchovných problémů vyplývá, že většina škol má jasně stanovenou strategii, řídí se podle minimálního preventivního programu školy, kterou si upravují a aplikují na konkrétní dítě a konkrétní problém. Je kladen důraz na prevenci a předcházení problémů prostřednictvím výchovných programů, třídnických hodin, dotazníkového šetření

v rámci tříd, pozorování vztahů ve třídě. Nejčastějším problémem bylo zmiňováno záškoláctví. Tento problém se jako nejčastějším udává i v literatuře od V. Mertina, L. Krejčové Výchovné poradenství a můžeme zde najít i velice shodný návod na řešení jako udávali oslovení výchovní poradci.

Otázky, které bych zařadila popřípadě do dalšího šetření, by se týkaly materiálního zajištění a finančního ohodnocení výchovných poradců. Z prostředí výzkumu mohu usoudit, že každý výchovný poradce má svůj vlastní prostor, kde se mohou konat jednání. Finanční ohodnocení výchovných poradců je omezeno tabulkovými tarify, lze pouze předpokládat, že pokud ředitel rozděljuje odměny, dostávají vyšší odměny členové školského poradenského pracoviště.

10 Závěr

Cílem práce bylo popsat hlavní náplň práce výchovných poradců na základní škole a víceletém gymnáziu. Práce se zaměřovala na výchovné problémy, se kterými se výchovní poradci setkávají a jaká je strategie jejich řešení. Neméně důležitým záměrem bylo také vyzdvihnout důležitost jeho pozice. Výsledky výzkumu ovšem nemohou být vztaženy na celkový stav výchovného poradenství v České republice. Jedná se o záležitost lokální, protože byla využita strategie kvalitativního výzkumu. Práce tedy dokumentuje stav výchovného poradenství v lokalitě Benešovska.

Role výchovného poradce je popsána v odborné literatuře sice komplexně, avšak převážně v obecné rovině, bez poznatků z praxe. Příklady z praxe mě však přesvědčily o tom, že se realita často liší od teorie. Práce výchovného poradce je mnohem náročnější než se by se mohla na první pohled zdát.

V rámci výzkumu pomocí rozhovorů, které jsem vedla na různých základních školách, jsem se dozvěděla, že práce výchovných poradkyň v oblasti Benešovska je poměrně stejná. Co se týká náplně práce a úkolů výchovných poradců, tak zde se názory moc nelišily. Rozdíly v práci výchovných poradců jsem zaznamenala ve výskytu výchovných problémů. Obecně usuzuji, že byly rozdílné výpovědi respondentek z vesnických a městských školy.

Výchovní poradci se na malých vesnických školách nesetkávají s tolika výchovnými problémy jako výchovní poradci z velkých škol a měst. Jako faktory, které tento jev ovlivňují, je malý počet žáků, rodinné prostředí, blízké vztahy mezi rodiči a školou na vesnických školách. V městských školách je větší heterogenita v oblasti rodinného prostředí, výchovy, dalším faktorem, který napomáhá sociopatologickým jevům, je větší dostupnost různého druhu zboží a také anonymita.

Specifika v odpovědích se objevovaly u výchovné poradkyně z gymnázia. Rozdělovala svou činnost na problémy víceletého a čtyřletého gymnázia. Děti z víceletého gymnázia řeší jiné problémy než studenti staršího věku. S čím se respondentka nesetkává často je tvorba IVP, nebo práce s dětmi se specifickými poruchami učení. To je jeden z hlavních rozdílů v oblasti práce výchovných poradců na základních školách a gymnáziích.

K řešení výchovných problémů žáků se většina respondentek vyjádřila podobně. Je dán přesný postup práce, jak jednat v konkrétních případech, na školách funguje velmi úzká spolupráce mezi metodikem prevence, školním psychologem a výchovným poradcem.

Práci výchovného poradce hodnotím jako velice náročnou. Působí velice silně na psychiku člověka, zasahuje do osobních životů respondentek a do jejich volného času. Usuzuji, že práce není pro každého a upřímně obdivuji všechny, kteří tuto práci vykonávají. Přístup vybraných výchovných poradkyň ke své práci je nadmíru optimistický, jejich chuť a elán k práci a vztah k dětem mě velice motivoval a pozitivně ovlivnil názor na tuto funkci a hlavně na osoby, které tuto funkci zastávají.

11 Literatura

1. ADLER, Alfred. *Porozumění životu*. Praha: Aurora, 1999. ISBN 80-85974-76-2.
2. BARTOŠEK, M. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 1998. ISBN 80-86568-04-0.
3. BĚLOHLÁVEK, František. *Osobní kariéra*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-083-X.
4. ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
5. ČÁP, D., P. KOUTNÁ, L. KREJČOVÁ, V. MERTIN, K. SLUŠNÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ a J. FÉROVÁ. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.
6. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. 375 s. ISBN 80-246-0139-7.
7. DRAPELA, J. V.; HRABAL, V. *Vybrané poradenské směry*. Praha : Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-011-4.
8. FONTANA, D.: *Psychologie ve školní praxi*. Praha, Portál, 2003
9. HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana. *Úvod do speciálního poradenství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-659-8.
10. HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana. VALENTOVÁ, Lidmila a kolektiv. *Poradenské teorie a strategie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze -Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-098-6.

11. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
12. HLAĐO, Petr. *Profesní orientace adolescentů. Poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. 140 s. ISBN 978-80-7302-164-1.
13. KLÍMOVÁ, M. *Aktuální otázky profesionálního vývoje a profesionální orientace žáků gymnázií*. Vyd.1. Praha: Univerzita Karlova, 1987. Sborník Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.
14. KNOTOVÁ, D. *Školní poradenství*. Praha: Grada publishing, 2014. 264s., ISBN 978- 80-247-4502-2.
15. LANGOVÁ, Marta. *Učitel v pedagogických situacích: kapitoly ze sociální pedagogické psychologie: skripta pro posl. pedagog. fakulty Univ. Karlovy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 8070666137.
16. MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha : SPN, 1991. ISBN 80-04-24526-9.
17. MERTIN V., KREJČOVÁ L. a kolektiv. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-356-2.
18. MICHALÍK, Jan. *Analýza činnosti školských poradenských zařízení: Školský poradenský systém v České republice [online]*. 2008.
19. MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Nakladatelství TOBIÁŠ, 2001. 99s. ISBN 80-7311-000-8.

20. MIOVSKÝ, M. (2009). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., p. 98-103,135-136,159-162, 189-190, 219-246, 264-266, 275-292.
21. OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. Vyd. 1. Praha: UJAK, 2007. 64 s. ISBN 978-80-86723-35-8.
22. POSPÍŠILOVÁ, Bohumila a Jiří TYŠER. *Výchovné poradenství: Soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*. Most: Nakladatelství Hněvín, 2003. ISBN 80-86654-04-4.
23. PUGNEROVÁ, M. *Profesionální orientace*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1198-9.
24. SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2015. 160 s. ISBN 978-80-247-5092-7.
25. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.
26. VALENTOVÁ, Lidmila a kol. *Školní poradenství I*. Praha:Univerzita Karlova v Praze -Pedagogická fakulta, 2013. 289 s. ISBN 978-80-7290-710-6.
27. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
28. WILDEMUTH, Barbara M. a Yan ZHANG. *Unstructured Interviews. Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, CT: Libraries Unlimited, 2009. ISBN 9781591585039.

Internetové zdroje

Asociace výchovných poradců [online] Dostupný z WWW: < <http://www.asociacevp.cz/index.php?akce=5>>.

Česká školní inspekce [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.csicr.cz/>>
Orgán sociálně právní ochrany dítěte [online] [cit. online 14.března 2019]
Dostupný z WWW: < <http://www.ospod.info/>>.

KÖLBLOVÁ, Lenka. Výchovné poradenství, České Budějovice, 2015.
Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Veronika Plachá
Dostupný z www: file:///C:/Users/Downloads/Diplomova_prace_Kolblova.pdf

KOTALÍKOVÁ, Pavlína. Výchovný poradce na ZŠ, České Budějovice, 2014.
Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jiří Kressa
Dostupný z www: <https://theses.cz/id/xyahyx>

Pracovní doba pedagogických pracovníků - zkrácení úvazku
Dostupný z WWW: <<http://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/poradenstvi-provedouci-pracovniky-ve-skolstvi/1036936.pdf>>.

MŠMT dokumenty [online]

Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>>.

Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sbakterou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>>.

Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-o-pedagogickychpracovnicich>>.

Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodickypokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-priuvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladacizprava-a-text-pokynu>>

Dostupný z WWW: < http://www.msmt.cz/file/7253_1_1/download/>

Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodickypokyn-k-sikanovani>>

Dostupný z WWW: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

12 Příloha

12.1 Příloha č. 1 : Záznam o jednání s žákyní/žákem

Škola:

Základní škola Benešov, Jiráskova
888

Záznam o jednání s žákyní/žákem

Jméno žákyně/žáka: Nar.:

.....

Třída: Datum:

.....

S žákyní/žákem byl veden pohovor ohledně jejího/jeho rizikového chování, které svou závažností narušuje proces vzdělávání dané žákyně/daného žáka, případně dalších žáků.

Oblasti nápravy:

Žákyně/žák bude usilovat o nápravu níže uvedeného rizikového chování (dané oblasti zaškrtněte, případně doplňte)

Rizikové chování žáka			
nenosení pomůcek		agresivní chování	
neplnění domácích úkolů		šikana	
podvodné jednání		krádež/e	
narušování výuky		ničení majetku školy	
odmítání práce při vyučování		ničení majetku jiných osob v rámci školy	
nerespektování pokynů učitele		užívání návykových látek ve škole a její blízkosti	
nevhodné chování ke spolužákům		poskytování návykových látek ostatním	
nevhodné chování k pracovníkům školy		nošení nevhodných předmětů do školy	
pozdní příchody		jiné:	
Záškoláctví		jiné:	
skryté záškoláctví		jiné:	
vulgární chování		jiné:	

Specifikace problému (dle potřeby):

Popis výsledku jednání, další postup:

Termín kontrolního setkání:

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne:

Zhodnocení dosavadního vývoje:

--

Popis výsledku jednání, další postup:

--

Termín kontrolního setkání:

--

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne:

Zhodnocení dosavadního vývoje:

--

Popis výsledku jednání, další postup:

--

Termín kontrolního setkání:

--

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		

12.2 Příloha č. 2 : Záznam o jednání s žákyní/žákem a zákonným zástupcem žákyně/žáka

Škola:

Základní škola Benešov, Jiráskova
888

Záznam o jednání s žákyní/žákem a zákonným zástupcem žákyně/žáka

Jméno žákyně/žáka:

Nar.:

.....

Třída:

Datum:

.....

Jednání s žákyní/žákem a jejím/jeho zákonným zástupcem bylo zaměřeno na rizikové chování žákyně/žáka, které svou závažností narušuje proces vzdělávání dané žákyně/daného žáka, případně dalších žáků.

Oblasti nápravy

Žákyně/žák bude usilovat o nápravu níže uvedeného rizikového chování (dané oblasti zaškrtněte, případně doplňte):

Rizikové chování žáka			
nenošení pomůcek		agresivní chování	
neplnění domácích úkolů		šikana	
podvodné jednání		krádež/e	
narušování výuky		ničení majetku školy	
odmítání práce při vyučování		ničení majetku jiných osob v rámci školy	
nerespektování pokynů učitele		užívání návykových látek ve škole a její blízkosti	
nevhodné chování ke spolužákům		poskytování návykových látek ostatním	
nevhodné chování k pracovníkům školy		nošení nevhodných předmětů do školy	
pozdní příchody		jiné:	
Záškoláctví		jiné:	
skryté záškoláctví		jiné:	
vulgární chování		jiné:	

Náprava bude uskutečněna za podpory ze strany školy a zákonných zástupců (dané oblasti zaškrtněte, případně doplňte):

Podpora ze strany zákonných zástupců	Podpora ze strany školy
kontrola školních výsledků dítěte	komunikace se žákem
dohled nad přípravou do školy	komunikace s rodiči
dohled nad docházkou dítěte do školy	nácvik potřebných dovedností žáka
dohled nad hygienou	respektování individuálních potřeb žáka

zajištění potřebných pomůcek do školy		vyhledávání pozitivních výkonů žáka	
komunikace se školou		jiné:	
jiné:		jiné:	
jiné:		jiné:	
jiné:		jiné:	

Specifikace problému (dle potřeby):

Popis výsledku jednání, dohodnutá opatření:

Termín kontrolního setkání:

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
zákonný zástupce žákyně/žáka		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne:

Zhodnocení dosavadního vývoje:

Popis výsledku jednání, další postup:

Termín kontrolního setkání:

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
zákonný zástupce žákyně/žáka		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne:

Zhodnocení dosavadního vývoje:

Popis výsledku jednání, další postup:

Termín kontrolního setkání:

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
zákonný zástupce žákyně/žáka		

12.3 Příloha č. 3 :Krizový plán ZŠ Jiráskova 888, Benešov

6.2 Krizový plán

Základní škola Benešov, Jiráskova 888

ORGANIZAČNÍ ŘÁD ŠKOLY, část 3. SMĚRNICE K PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

PŘÍLOHY: „Co dělat, když – intervence pedagoga (Rizikové chování ve školním prostředí)“ Č. j. MSMT-5217/2017-1 přílohy 1 - 22 mají k dispozici všichni zaměstnanci školy

KRIZOVÝ PLÁN

Obsahuje postupy, které přesně řeší některé krizové situace /ve spojitosti s projevy rizikového chování žáků/, které ve škole mohou nastat.

Tyto postupy jsou přesně popsány v přílohách a rizikové chování a sankce ve Školním řádu. Určují konkrétní odpovědnost jednotlivých zaměstnanců. Definují intervenční, komunikační a bezpečnostní postupy a v neposlední řadě i následná preventivní opatření.

- kdo provádí první pomoc/intervenci/
- kdo komu hlásí v systému školy
- kdo kam zapíše
- kdo informuje zákonné zástupce žáků
- kdo a v kterých případech informuje Policii ČR, OSPOD
- kdo a jak informuje rodiče ostatních žáků školy
- kdo a jak informuje ostatní žáky školy
- kdo a jak informuje zřizovatele, media....

Pracovní tým:

- ředitelka školy – Mgr. Milena Prášková
- zástupce ředitelky Mgr. Petr Šedivý, Jitka Moosová
- metodik prevence – Jitka Moosová
- výchovný poradce – Mgr. Iva Mláková
- školní psycholožka – PhDr. Anna Balatová
- třídní učitelé

- A. AKUTNÍ KRIZE (z pokynu MŠMT 21291/2010-28 a 1398/2015-1) – přílohy 1-22
- B. **Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)**
- C. Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních:

- D. a) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu,
- E. b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- F. c) definuje Minimální preventivní program,
- G. d) doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

Metodické doporučení...

Priloha_1_Navykove_latky

Priloha_2_Rizikove_chovani_v_doprave

Priloha_3_Poruchy_prijmu_potravy

Priloha_4_Alkohol

Priloha_5_Syndrom_CAN

Priloha_6_Skolni_sikanovani

Priloha_7_Kybersikana / novelizace MSMT 32550/2017-1

Priloha_8_Homofobie

Priloha_9_Extremismus_rasismus_xenofobie_antisemitismus

Priloha_10_Vandalismus / novelizace MSMT 32549/2017-1

Priloha_11_Zaskolactvi /novelizace MSMT 32548/2017-1

Priloha_12_Kradeze

Priloha_13_Tabak

Priloha_14_Krizove_situace_spojene_s_nasilim

Priloha_15_Netolismus

Priloha_16_Sebeposkozovani

Priloha_17_Nova_nabozenska_hnuti

Priloha_18_Rizikove_sexualni_chovani

Priloha_19_Prislusnost_k_subkulturam

Priloha_20_Domaci_nasili

Příloha 22: Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních.

Zdroj: www.msmt.cz/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny

H. OBECNÉ POSTUPY

Jsou rozpracována rámcová doporučení v Příloze č. 1 Metodického pokynu k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních a každý učitel školy má k dispozici Přílohu „Co dělat, když...“

Třídní učitelé se zaměřují na identifikaci žáků, kteří spadají do rizikové skupiny s násilnickými sklony, je komplexní a zvažovat by se měly zejména následující **faktory, které mohou posilovat násilné chování:**

- fascinace mediálními násilím, zbraněmi a výbušninami,
- snížená schopnost lítosti,
- hrubé chování k ostatním lidem i zvířatům,
- nedostatek pozitivních vztahů k dospělým a ke škole,
- onemocnění spojená s možnými ataky násilného a nekontrolovaného jednání.

Postup školy při výskytu podezřelé látky a při podezření na užití omamné látky žákem (součást školního řádu)

I. KONKRÉTNÍ POSTUPY

- **Při výskytu rizikového** chování informuje učitel – TU – společně pak VP nebo MP (popřípadě oba), pokud není problém velký, pracuje se v týmu učitel – třídní učitel – MP – VP) – během řešení je informována ředitelka školy – informace rodičům telefonicky a pozvání na osobní jednání, kterého se zúčastní jmenovaný tým – TU výsledek řešení probere se třídou
- **Při výskytu závažnějšího problému** učitel – TU – VP + MP + ředitelka školy + školní psycholožka, popřípadě zástupce ředitelky – informace telefonicky rodičům a následně osobní jednání – TU probere výsledek řešení se třídou
- **Návyková látka ve škole, vandalismus, krádež** – učitel – TU – MP + VP + ŘŠ – informace rodičům – přizvání PČR, v případě potřeby Záchraná služba (volání z kanceláře školy) – zajistí MP, návykovou látku odebere žákovi učitel a neprodleně jí odevzdá v kanceláři zástupců, kde bude vložena do obálky, zalepena a pokud hned nepřijede policie, bude uložena do trezoru školy
- **Záškoláctví** – TU – VP + MP – informace ředitelce školy – telefonicky a potom následně ústně rodiče – OSPOD zajistí VP, TU probere situaci se třídou
- **Úraz** – učitel (sepíše Záznam o úrazu a odevzdá statutárnímu zástupci ředitelky školy) – TU – kancelář školy + ředitelka školy (ŘŠ + sekretářka mají základní zdravotnický kurz) – telefonicky rodiče, popřípadě Záchraná služba (volat z kanceláře školy), zajistí pracovnice v kanceláři, TU probere úraz se třídou

- **Šikana, násilí** – učitel – TU – MP + VP + ŘŠ + školní psycholožka, popřípadě PČR, Záchraná služba, OSPOD – zajistí MP, - práce s agresorem a obětí – školní psycholožka, práce se třídou MP z PPP Benešov – zajistí MP
- **Fyzické násilí, psychický nátlak na učitele ze strany žáků** a jejich zákonných zástupců a dalších osob, které jsou v kontaktu s pedagogickým pracovníkem – učitel vyšle žáka ze své třídy do vedlejší třídy, aby informoval přítomného pedagoga nebo, pokud má mobilní telefon zavolá do kanceláře školy 317721697 nebo kanceláře zástupců 3177223545,

J. POSTUP ŠKOLY VYPLÝVAJÍCÍ ze Zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek s platností zákona od 1. 6. 2017

Zákon zakazuje:

- § 8, ...kouřit ve veřejnosti volně přístupném vnitřním prostoru ve škole a školském zařízení. Zde se zakazuje používat i elektronické cigarety. Elektronickou cigaretou se zde rozumí výrobek, který lze použít pro užívání výparů obsahujících nikotin nebo jiných výparů (nemusí tedy obsahovat nikotin).
- § 11, ... prodávat nebo podávat alkoholické nápoje ve škole
- § 18, Osobě, která je zjevně pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky a je ve stavu, v němž ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, se zakazuje vstupovat a zdržovat se ... ve škole a školském zařízení. Zjistí-li vlastník prostoru školy a školského zařízení porušení tohoto zákazu, je povinen osobu, porušující zákaz vyzvat, aby v tomto jednání nepokračovala nebo aby prostor opustila. Tato osoba je povinna výzvy uposlechnout. Zjistí-li vlastník prostoru školy a školského zařízení porušení tohoto zákazu, je povinen osobu, porušující zákaz vyzvat, aby v tomto jednání nepokračovala nebo aby prostor opustila. Tato osoba je povinna výzvy uposlechnout.
- § 19, Osoba, která vykonává činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek, nebo ve vztahu k níž jiný právní předpis stanoví zákaz požívat alkohol nebo užívat jiné návykové látky, nesmí požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky při výkonu této činnosti nebo před jejím vykonáváním, a to tak, aby zajistila, že tuto činnost nebude vykonávat pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.
- § 20, Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření je povinna se podrobit osoba, u které je důvodné podezření, že pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky
- § 21 Vyzvat osobu k tomuto vyšetření může příslušník Policie ČR, strážník obecní policie, nebo zaměstnavatel.
- § 22, Orientační vyšetření může provést zaměstnavatel, odborné poskytovatel zdravotních služeb.
-Pokud se jedná o nezletilou osobu, bude ihned zavolána (z kanceláře školy) Záchraná služba, budou informováni zákonní zástupci, OSPOD a přivolána Policie ČR.
- § 35, Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že nedodrží základní ustanovení zákona
Tyto správní delikty projednává Česká školní inspekce.

VŽDY MUSÍ BÝT:

- Sepsán záznam o úrazu nebo o rizikovém chování se žákem, svědky (učitelem, který problém zachytil) nebo vedení školy, pokud má problém pedagog. V tomto případě bude o pomoc požádána Policie ČR
- Sepsán záznam z jednání s rodiči (VP nebo MP nebo TU)
- V třídní knize informace o řešení se třídou a v následné třídnické hodině práce se třídou (TU, který v případě potřeby informuje rodiče na třídních schůzkách a v případě potřeby svolá mimořádnou třídní schůzku)
- Informováno vedení školy, které v případě nutnosti informuje zřizovatele, Školskou radu, média
- TU informují na třídnické hodině své žáky

U postupů, jejichž povaha to vyžaduje, je třeba realizovat také praktický výcvik. (např. výcvik pracovníků školy v poskytnutí první pomoci - DVPP; výcvik pracovníků školy a žáků v oznamování rizikových příznaků, přenosu informací mezi pedagogy, ostatními zaměstnanci školy, žáky, shromažďování, evakuace – každý rok pořádáme Branný den).

Schváleno pedagogickou radou 30. 8. 2017

12.4. Příloha č 4: Třídnické hodiny

Třídnické hodiny a jejich náplň (rizikové chování):

2 -3 x za měsíc

- pokud je ve třídě problém, přizpůsobit obsah- náplň třídnické hodiny

Chování žáků:

- šikana, kyberšikana,
- vztahy ve třídě - chování žáků v třídním kolektivu a všechny aspekty s tím související,
 - řešení sporů mezi lidmi, násilí mezi dětmi
 - žáci a polední přestávky
 - zdravý životní styl, stravovací návyky
 - legální a nelegální drogy, návykové látky a činnosti
 - využívání volného času
 - významné dny ve světě i doma
 - chování v přízemí při nákupech
 - vstup žáků jiných škol do naší školní budovy
 - chování před školou
 - používání mobilních telefonů
 - sledování absence žáků, zápis omluvenek do ŽK od rodičů

Školní výsledky:

- informace o možnostech opravy známek
- předcházení neúspěchu, možnosti řešení
- povídání o předmětech, hlavně o výchovách
- význam a úkoly sebehodnocení
- domácí příprava-význam
- domácí příprava v době absence a doplňování učiva po skončení absence
- povinnost žáka nechat si dopsat známky, pokud neměl ŽK nebo chyběl
- příprava žáků na předměty, význam těchto předmětů a chování -především výchovy, nošení ŽK na TV, způsoby omlouvání když žák necvičí, nemá cvičební úbor...

Obecné informace:

- Informace z jednání Parlamentu
- Organizační záležitosti třídy a školy